

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПОЛИТИКИ ЗА ЖЕНИТЕ

Стенографски запис!

К Р Ъ Г Л А М А С А

“Участието на жените в политиката и взимането на решения”,

**посветена на 10-годишнината от приемането на Пекинската декларация и Платформа за действие за равнопоставеност на половете (1995 г.) и 5-годишнината от приемането на Целите на хилядолетието за развитие (2000 г.)
на 17 октомври 2005 г.**

София, 28 ноември 2005 г., хотел Радисън

Кръглата маса започна в 10,00 часа и се ръководи от Румяна Коларова.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Добро утро и добре дошли на всички участници на днешното събитие. Радвам се на интереса, който е проявявате към темата, която ще разгледаме днес, макар тя да не е в центъра на обществения интерес. Радвам се, че темата ангажира вниманието и се надявам в дебата активно да се включат присъстващите водещи български политици и депутати от всички парламентарни групи: госпожа Екатерина Михайлова, госпожа Донка Михайлова и госпожа Филиз Хюсменова, господин Светослав Малинов.

Преди всичко искам да благодаря за организацията на Представителството на ООН в България. Благодарение на тяхната подкрепа днешното събитие може да се организира в мащаба, в който е пред нас. Искам да дам думата на господин Нийл Буне, който активно участва както в организирането на програмата, така и в подпомагането на всички инициативи, свързани с Пекинската платформа, в които България участва.

НИЙЛ БУНЕ: Добро утро. Извинявайте, но още не мога да говоря добре български език. Имал съм щастието на редица места да работя за ООН, най-малко в седем различни държави. Във всички представителства, в които съм работил досега, се е признавало, че участието на жените в обществения живот на съответната страна определено представлява сериозен проблем. В българското представителство, когато организираме общо събрание на служителите, имаме баланс между половете, подобен на този, който виждаме днес при вас. Разговаряли сме много пъти, понякога и много разгорещено, до каква степен в нашата програма като организация

трябва да застъпваме проблематиката на равнопоставеността на двата пола. Самият аз се оказвам много често в една парадоксална позиция сред членовете на нашия колектив, сред нашите служители. Често пъти аз съм този, който застъпва позицията, че трябва да обръщаме по-голямо внимание, да поставяме по-силен акцент на джендър проблематиката и да се опитваме да осигурим средства от специализирани фондове, за разлика от останалите колеги, които считат, че това не е така належащ проблем. Това, което колегите посочват като аргумент за своята позиция, е следното. Ако се погледне Индексът на развитието на човека, който Програмата на ООН за развитие изготвя, ако се погледне степента на овластеност на жените, България поддържа години наред едни и същи добри нива. Същото е валидно и по отношение записването в училищата, в основното образование. Ако погледнем университетското, жените определено преобладават като численост над мъжете. Продължителността на живота на една българка е със седем години по-голяма, отколкото за един българин. Поставя се въпросът, защо да се притесняваме и тревожим за участието на жените в политиката и вземането на решения. Една е причината. Ако погледнем доходите като средна стойност, жените в България имат доходи с една трета по-ниски от тези на мъжете. Ако погледнем репродуктивното здраве, показателите за България понякога са най-лошите за региона. От друга страна, ако погледнем международните добри практики, те показват и говорят, че трябва поне 30 на сто от управляващите, от политиците да бъдат жени. България още не е постигнала тези стойности.

Срещата днес поставя в центъра на своето внимание най-вече проблематиката на управлението, на политиката и жените, нека

се спрем върху този въпрос. Защо е важна тази една трета като мярка? Ако се върнем отново към публикацията на Програмата на ООН за развитие – Докладът за развитието на човека – и погледнем коя е страната, която заема челно място в Индекса на развитието на човека, ще видим, че държавата, която стои на първо място през последните години, е и държавата, която има в най-голяма степен участие на жените в управлението. Тази държава е Норвегия. Опитът показва, че когато се премине над тази праг, жените са в състояние да имат един положителен и ясно изразен ефект върху цялостната политика на своята държава, което може би е по-добре и за развитието на самата държава. В държавите, в които има силно участие на жените в управлението, определено се открива, че развитието и нивото на репродуктивното здраве е далеч по-добро. Извън социалните мерки, които като цяло се подобряват при участие на жените в управлението, трябва да отбележим, че това има своя положителен ефект и за повишаване на конкурентноспособността на икономиката, защото тогава се развиват активно и различните програми, които осигуряват участието и активността на жените на пазара на труда.

Една част от нашата дейност като международна организация в България, разбира се една малка част от нашата работа, е съвместната ни дейност с правителството чрез Фонда на ООН за населението по Програмата за демографско развитие. Консултант по тази програма за нас е един много опитен и ерудиран австрийски професор, когото попитах: “Защо решихте да работите за нас?” Отговорът беше: “Защото България има най-екстремната демографска ситуация в света”.

Естествено измеренията на проблема са многобройни, но като цяло, ако искаме една страна да повиши благосъстоянието на

своя народ, за да постигне това, трябва да бъде конкурентноспособна в Европа. От изключително голямо значение е нейните жени, жени така добре образовани в училищата и университетите, да имат възможност да постигнат максималното в своето професионално развитие; да имат възможност да участват активно във всички нива на управление в своята държава. Това е добре за физическия капитал на държавата. Това е добре и за човешкия капитал.

Няма рецепти как може да се постигне това. Част от най-добрия опит от останали държави от региона показва, че най-важни са няколко неща.

На първо място, трябва да е налице законодателна рамка, която подкрепя този процес и е благоприятна за неговото развитие.

На второ място, необходимо е да са налице институции, механизми и политики, които да обезпечават редица аспекти. Например, отглеждането на малките деца, така че една жена с професия да има възможност да роди своите деца по средата на професионалния си път; да има възможност да ги отглежда добре и след това да е в състояние да се върне на пазара на труда, в своето професионално развитие, без да е изправена пред прекалено много трудности и препятствия.

В организациите и в различните офиси е необходимо да има възможности за прилагане на гъвкаво работно време така, че служителите да могат, ако им се налага, да отделят необходимите часове за грижа за децата си. Впоследствие да се връщат през деня отново на работа и да довършват задълженията си за деня.

В паралел на това трябва да има и насърчителни мерки по-голям брой жени да се ориентират и насочат към управлението, към бизнеса, към техническите професии.

Необходимо е да се променят и нагласите на мъжете, така че стъкленият таван да изчезне.

В системата на ООН в настоящия момент и в системата на Програмата на ООН за развитие ние сме сформирали в своите електронни пощи чрез електронния обмен т.нар. групи за обмен на знания. Мога да споделя с вас, че една от най-дискутираните теми е трудовата заетост на брачния партньор.

Променят се нещата, но една от тъжните истини, при това истина потвърдена и от моя професионален опит, е, че за жените професионалисти в повечето случаи е по-трудно да имат кариера на международен служител, защото определено по-лесно е да намериш съпруга, която ще подкрепя твоите начинания, отколкото съпруг, който ще прави същото. Ако всичко, за което говорих, не се промени, за държави като България и редица други ще бъде далеч по-трудно да постигнат тези цели, които бяха предложени и възприети, наречени Цели на хилядолетието за развитие.

Позволете ми да завърша с няколко думи, които ще цитирам от публикацията, която издадохме преди около месец. В тази публикация са представени гласовете на младите граждани на България, които говорят за това по какъв начин Целите на хилядолетието за развитие имат отношение към техният собствен живот.

Третата от Целите на хилядолетието за развитие е равенството между жените и мъжете, неговото насърчаване и овластяването на жените. Ще си позволя само три цитата от доклада: “Ако не повечето, то поне една трета от жените в България са малтретирани едва ли не като робини на своите мъже, без да правят нищо. Защо тези жени не действат, а стоят безучастни?” “Всички

български мъже са властни, а всички български жени са красиви.” “За да се подобри държавата ни, трябва първо хората да станат равни. Да няма нито по-богати, нито по-бедни. Да не се гледа на жените като на по-малко трудоспособни. Да има работа, както за жените, така и за мъжете.” Тези думи идват от хора на възраст между 12 и 15 години.

Благодаря ви за търпението да изслушате моето изложение. Не мога да остана с вас за дискусиата през останалата част на деня, за което съжалявам. Определено смятам, че ако имах възможност да остана, щеше да ми бъде по-интересно, отколкото другите задачи, които трябва да изпълня през деня. Успех.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря на господин Буне, включително за искреното желание да се научи да говори български език. Давам думата на госпожа Татяна Кметова, за да представи не само Пекинската платформа за действие и Целите на хилядолетието, но най-вече ситуацията в България във връзка с тях: какво е участието на жените в политиката и вземането на решения.

ТАТЯНА КМЕТОВА: Благодаря ви много. Искам да благодаря на господин Буне за неговото лично присъствие и за неговия ангажимент към темата. Мисля, че анализът, който направи, до голяма степен ще спести част от нашата дискусия днес и ще ни даде възможност да се фокусираме върху конкретният проблем, който ни е събрал – участието на жените в политиката. Когато дискутирахме с Представителството на ООН с каква тема да отбележим 10-годишнината от приемането на Пекинската платформа, решихме, че политическото участие е изключително важна и избягвана досега тема. Напоследък, благодарение в голяма степен и на неуморния труд на много неправителствени организации, започна много повече да се говори по темата за домашното насилие, за трафика на жени с цел

сексуална експлоатация, за неравенствата по пол на пазара на труда, за неравенствата в достъп до някои ресурси и т.н. Това са въпроси, които вече се възприеха от нашето общество като наболели, по които трябва да се взема решение. Израз на това е и промяната в законодателството. През последните две-три години се приеха няколко закона в тази насока. Разбира се, това не трябва да ни успокоява, защото законите са налице, правната рамка е тук. За съжаление изпълнението все още е далеч от това, което искаме да видим. Може би това също е част от нашата дискусия днес.

Вече шеста година една инициатива на неправителствения сектор стана световна кампания под егидата на ООН. Това е шестнадесетдневната кампания срещу насилието над жени, която стартира на 25 ноември и ще продължи до 10 декември. При подготовката на днешната проява коментирахме дали политическото участие на жените се свързва с проблема за домашното насилие, трафика и изобщо с насилието над жени. Моето лично дълбоко убеждение е, че двете теми са дълбоко свързани по простата причина, че колкото повече жени имаме на позиции, където се вземат решения, колкото повече жени има там, където се определя политиката, по която се развива държавата, която все пак цели подобряване качеството на живота и нарастване благосъстоянието на хората у нас, толкова тези негативни явления ще се срещат по-рядко. Очевидно всички трябва да полагаме много повече усилия и да бъдем по-целенасочени към избора ни кой влиза в парламента и какви интереси защитава и представлява: Интересите на жените действително ли са представени в парламента? Тези интереси толкова различни ли са от интересите на мъжете? Мъжете нямат ли по-голям интерес повече жени да има в органите, вземащи решения?

Във вашите папки ще намерите няколко материала. В никакъв случай не смятам, че те изчерпват темата. Те насочват към по-основни моменти в нея. На първо място, искам да обърна специално внимание на резолюцията на Общото събрание на ООН в неговата финална част, която посочва, че през 2006 г. правителствата на страните членки трябва да докладват на Генералния секретар какви мерки са взели да повишат политическото участие на жените. Надявам се, че нашата държава ще бъде активна в този преглед. За съжаление, в много други области, свързани с положението на жените, тя не е толкова активна, колкото би трябвало да бъде и колкото очакваме.

Ще ми позволите да припомня как се стигна до приемането на Пекинската декларация и Платформа за действие и какво тези документи означават за всички нас. Развитието на политическия процес в целия свят, особено развитието на концепцията за демокрацията и за човешките права, доведе до това, че Генералната асамблея на ООН обяви 1975 г. за Година на жената. Имаше се предвид да се направи преглед на положението на жените по света и да се прецени с какво международната организация може да допринесе за подобряването му. Прегледът даде такива резултати, че ООН обяви цялото следващо десетилетие за Десетилетие на жените. Ние много често приемаме нормите, с които живеем днес, за даденост. Много често забравяме колко лесно определени постижения могат да се загубят или колко скоро в исторически план сме ги получили. Тук отварям една скоба. Жените в България получават изборителни права едва през 1937 г. Изравняват се напълно по права с мъжете благодарение на Конституцията от 1947 г. Конституцията от 1971 г. провъзгласи българката за майка, общественичка и труженичка. И

досега закрилата само на майчинството, а не на родителството, стои като основен постулат в нашата Конституция.

Десетилетието, за които споменах, намира основания в няколко основни документа: Всеобщата декларация за правата на човека, Международния пакт за икономически, социални и културни права, Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация относно жените и др. Всички тези документи са ратифицирани от нашата страна и по тях се дължи редовно докладване и преглед на изпълнението на заложените в тях препоръки и мерки. През пет години в рамките на Десетилетието се проведоха две големи световни конференции за жените, организирани от ООН, в Копенхаген (1980) и Найроби (1985). В Найроби се прие документ, наречен “Стратегии за бъдещия напредък на жените”, в който се посочваше, че в редица страни са предприети законодателни мерки за защита правата на жените и подобряване на статуса им, предприема се изграждането на т.нар. национален институционален механизъм – цяла система от институции, които се занимават с равнопоставеността на половете в дадена страна. (Такъв у нас все още няма цялостно изграден).

Световната конференция на ООН по човешките права, която се проведе през 1993 г. във Виена, постави въпроса за равния статус на половете и човешките права на жените. Когато говорим за човешки права на жените, трябва да отчетем, че провъзгласеното равенство между половете в дадена Конституция, не означава автоматично, че това равенство е защитено от законодателството на тази страна. Съществуват правни механизми, с които това равенство може и трябва да се осъществява фактически. Поради тази причина специална глава в Декларацията от Виена е посветена на човешките права на

жените, тъй като се установи, че в редица страни по света липсват правни механизми, които да дават възможност на жените да упражняват човешките си права в тяхната пълнота, тъй като съществуват редица дискриминиращи практики на осовата на пола.

Четвъртата световна конференция на ООН за жените в Пекин през 1995 г. прие два основни документа – Декларация и Платформа за действие. Платформата е подписана от 189 страни членки на ООН, в това число и от нашата страна. За съжаление, досега Платформата не бе преведена на български език. По повод десетата годишнина от приемането ѝ екипът на нашия Център преведе документа на български език и издаването му предстои. Документът е от 150 страници, чието редактиране костваше изключително много усилия, тъй като на български език все още няма установена терминология, която да описва наложилите се в международната общност понятия, свързани с равнопоставеността между половете. Все още “равенство” и “равнопоставеност” се смесват и бъркат, когато се превеждат подобни документи. Все още няма норма как се превежда думата “джендър”, която означава социална роля на пола, както и производното “джендър мейнстриминг” (включването на аспектите на пола във всички политики, стратегии и програми, които се осъществяват в дадена страна). Регламентирането и въвеждането на подобна терминология е въпрос на усилия не само на една организация, а на съвместни усилия на неправителствения сектор, академичните среди и държавата, за да ползваме език, който е приемлив и разбираем не само за експертите, но и за обикновените граждани.

Искам да ви обърна внимание на един цитат от Платформата за действие. “С настоящето ние приемаме”, т.е. 189 страни членки,

които я подписват, “и се обвързваме като правителства с прилагането на Платформата за действие, като гарантираме, че проблемите на половете са отразени във всички наши политики и програми”. Тук следва да замълча в драматична пауза, защото както много добре знаем, проблемите на половете не са отразяват системно в провежданите политики и програми у нас. За съжаление, не са отразени в политиките и програмите на политическите партии. Направихме си труда да анализираме предизборните програми на политическите партии, подготвени за парламентарните избори. Трябва да кажа, че в много малко от тях изобщо се споменават жените. Ако е споменато нещо, то е предимно свързано с майчинството, закрила на майчинството и семейството и др. под.

Има две много грешни концепции, които у нас са приети и са популярни. Първата е, че това, което се прави за семейството, е подкрепа за жената. Втората е, че в нормативната рамка жените се разглеждат като малцинство, въпреки че фактически са повече от половината от населението и избирателите и делението на жени и мъже е универсално деление на човешкия род. Този възглед е намерил отражение в Закона за защита от дискриминация, който, трябва да отбележа, иначе е добър закон.

Пекинската платформа формулира дванадесет проблемни области, във всяка една от които са предвидени специфични мерки. Политическото участие на жените и неравенството между жените и мъжете при споделянето на властта и вземането на решения е една от тези критични области на загриженост. Посочените препоръки се отнасят до мерките, които всяка отделна страна членка на ООН може и би трябвало да предприеме във връзка с увеличаването на дела на жените, ангажирани в управлението на всички нива, с оглед

подобряване на самото управление и включването на проблемите на жените и тяхното решаване в провежданите национални политики (съответната глава от Платформата в български превод ви е предоставена в разпространените материали).

Преглед на Пекинската платформа се направи през 2000 г., като отново специален акцент бе поставен върху включването на аспектите на пола във всички държавни стратегии, политики и програми и въздействието, което тези стратегии, политики, програми и законодателство имат върху двата пола. През февруари 2005 г. бе направен пореден преглед на изпълнението на Платформата в световен мащаб. Акцентът този път беше поставен върху пълното препотвърждаване на изводите и препоръките на Пекинската декларация и Платформа за действие, тъй като правителствата на редица страни поставиха въпрос за преразглеждане на някои от постановките в тях, по-специално за правата на жените, свързани с репродуктивното здраве. Знаете, че една от сериозните идеологически конфротации на международната арена и в национален мащаб в някои страни е тази между така наречените “партии на живота” (противниците на абортите) и “партиите на избора”. Пълното препотвърждаване на Пекинската платформа беше сериозен успех на международна общност и на неправителствения сектор. Важен аспект, който също бе разгледан през февруари 2005 г., е връзката между Пекинската платформа и Целите на хилядолетието за развитие на ООН, приети през 2000 г. Целите на хилядолетието предвиждат специални мерки за постигане на равнопоставеност между половете. Българската държава, като подкрепяща и поела ангажименти по изпълнението на Целите на хилядолетието, определя две задачи по отношение на равнопоставеността на половете: първата е да се

изравнят доходите на жените и мъжете; втората е до 2015 г. да се постигне 40 на сто участие на жените в изборните органи. В момента в парламента имаме 22 на сто жени, а в местната власт 9 на сто.

Както вече споменах, по редица международни документи българската държава дължи периодични доклади. Постарали сме се да посочим изпълнението на тези задължения според това, което е публично достъпно като информация. Във връзка с прегледа на постиженията по Международният пакт за икономически, социални и културни права след 1996 г. България е дължала, но не е представила доклад. Във връзка с прегледа на изпълнението на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените след 1994 г. също не е представян доклад. Във връзка с прегледа на изпълнението на Пекинската платформата в края на 2004 г. се изготви доклад, който по-скоро показваше намеренията на правителството в областта на равнопоставеността на половете, а не толкова това, което е направено и постигнато през десетгодишния период. В изпълнение на Пекинската платформа през 1996 г. е приет Национален план за действие, който, за съжаление, досега не е отчетен и не е направена оценка на постиженията и недостатъците му.

Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за 2005 г. бе приет от правителството във връзка със задълженията, поети в процеса на европейската интеграция и в изпълнение на ангажиментите по Глава 13 от Договора за присъединяване към ЕС. На 25 ноември 2005 г. правителството прие Национален план за действие за 2006 г. За съжаление, досега няма изработена Национална стратегия по равнопоставеността, която се предвижда да се изготви в изпълнение на Националния план за действие за 2006 г.

Нашето послание към тези, които ни ръководят и управляват, би било по-стриктно спазване на задълженията, поети от Българската държава в изпълнение на Пекинската платформа за действие, формулиране на Национална стратегия по равнопоставеността между половете, стриктен мониторинг и оценка на изпълнението на Националните планове по равнопоставеността и стриктна отчетност пред международните органи и институции във връзка с изпълнението на поетите международни договорености по темата. Благодаря ви за вниманието.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря на Татяна Кметова. Много от въпросите, които бяха включени в нейното изложение, ще бъдат застъпени в дебата.

Веднага давам думата на г-жа Катя Христова, която ще ни запознае с тенденциите, освен със статистиката, на представителството на жените в различни политически органи през периода от 1996 г. насам.

КАТЯ ХРИСТОВА-ВЪЛЧЕВА: Постарала съм се да изготвя пълен преглед на тенденциите от началото на демократичните промени в България. Ще направя уговорка, че в някои случаи данните, които съм ползвала, са от вторични източници, т.е. от публикации, които имат претенцията да са достатъчно достоверни, но не съм ползвала първични източници за периода 1989 – 1997 г.

Ще представя общата динамика на пропорциите на участието на жените в политиката, подчертавам, на национално равнище, тъй като колежката Калейнска ще говори за участието на жените в политиката на местно равнище. Искам да очертая основните характеристики на контекста, в който се разполага това представяне. Разбира се, вече подчертахме значението на някои от най-важните

документи, които задават световните, а в някои случаи и европейските стандарти по отношение на проблематиката за участието на жените в процеса на вземане на решения или, най-общо казано, в политическия процес.

Два са основните документа на ООН – Пекингската платформа и Целите на хилядолетието за развитие.

Искам да обърна внимание на два документа, които са съществен принос на Съвета на Европа по отношение на проблематиката, която разглеждаме днес. Първият е с дата 1995 г. Това е докладът за равното представителство на половете в органите на властта, който за първи път въвежда концепцията за паритетна демокрация. Тази концепция най-общо предвижда пропорционалното участие на половете в изборните органи съобразно пропорцията на мъжете и жените сред избирателното тяло.

Вторият основен документ на Съвета на Европа е Препоръка № 3 от 2003 г. на Комитета на министрите на тази организация, която въвежда още една концепция – за балансирано участие. Записала съм кратката дефиниция, която се възприема от Съвета на Европа: “представителството било на жените, или на мъжете във всеки орган, вземащ решение в политическия и обществения живот, което не може да бъде под 40 на сто”. Именно тази концепция е възпроизведена и в Целите на хилядолетието за развитие за България, в която за 2015 г. стремежът е участието на жените в органите на вземане на политически решения (става въпрос за изборните органи) да достигне 40 на сто. Да не пропускаме и заложеното от Европейския съюз, към който България се стреми и се очаква да се присъедини на 1 януари 2007 г., в Рамковата стратегия за равнопоставеност на половете (2000 – 2005), която поставя подобни цели.

За да изясним още малко контекста, в който ще се разположи моето представяне, малко по-нататък предлагам една таблица. Това е световната класация, направена от Интерпарламентарния съюз през септември 2005 г. по държави. Виждате процентното съотношение на жените в долната и долната камера за държавите, които имат двукамерен парламент. Виждате позицията на България – 36-то място, сред 151 държави. Народните представители жени са 53 в настоящото Народно събрание, които са 22 на сто от общото законодателно тяло. Каква е динамиката на участието на жените в работата на законодателната власт в България? Виждате данните от Седмото велико народно събрание до наши дни. Искам да подчертая, че данните за Седмото велико народно събрание, Тридесет и шестото народно събрание, Тридесет и седмото народно събрание са именно данните, които съм ползвала с вторичен източник – издание на отдела за парламентарни изследвания от 1996 г. под надслов “Ролята на националните парламенти за консолидиране демокрацията в Централна и Източна Европа”. Мисля, че тенденцията е ясна. Разбира се, като ориентир в края на таблицата съм посочила Целите на хилядолетието за развитие на България до 2015 г. Виждате, че целият този десетгодишен период (1990 – 2001) е доминиран от факта, че пропорцията на жените представителки в законодателното тяло трудно надвишава и изобщо не достига 15 на сто. За разлика от това позитивната промяна идва с 39-тата легислатура, когато имаме 26 на сто участие на жените, и към днешна дата 21 – 22 на сто, в зависимост къде ще поставим десетичната запетая. Каква е динамиката на дела на жените народни представители през периода 1995 – 2005 г. по политически партии. За парламентарните групи на БСП в различните конфигурации, в които са били в 37-то, 38-то и 39-то и 40-то Народно

събрание, общият дял на жените от състава на парламентарната група не надхвърля 20 на сто. Има един критичен спад в рамките на 38-то Народно събрание през 1997 – 2001 г. От останалите основни политически сили: общият дял на жените сред групата на СДС и ОДС е 9 на сто в рамките на 37-то Народно събрание, 20 на сто в рамките на 38-то Народно събрание, 18 на сто в 39-тото Народно събрание и към днешна дата – 20 на сто. По същия начин се развива сравнително по-колебливо динамиката на представителството сред депутатите от Движението за права и свободи. Виждате, че в рамките на 38-то Народно събрание единствената парламентарна група, която е отразявала в някакъв смисъл летвата от 40 на сто, е групата на Евролевицата. 39-тото и 40-тото Народно събрание общо се доминират от парламентарната група на НДСВ с много високи проценти за дела на жените в рамките на парламентарната група. В рамките на 40-тото Народно събрание следваща парламентарна група по този показател е на Демократи за силна България.

Какво е съотношението “жени – мъже” като дялово разпределение за всяка една от парламентарните групи към днешна дата. Тук съм включила и парламентарната група на Коалиция “Атака”, в която само 6 на сто е дяловото участие на жените. Как се е стигнало до тези резултати? Интересно е да се направи преглед. Като част от ангажиментите, които българските политически партии поемат като членове на различни европейски партийни федерации в рамките на предизборна кампания 2005, някои от тях декларативно заявяват какъв ще е процентът на жените в техните кандидатски листи. Две са основните партии, които са декларирали достигане на границата от 40 на сто. БСП е декларирала 30 на сто, СДС е декларирала общо увеличение без конкретно да бъде посочено

процентното съотношение. Резултатът е в прегледа на всички кандидатски листи на участвалите 23 политически партии и коалиции. Само 27 на сто от кандидатите са жени. В материалите, които са раздадени, имате тази таблица. Мисля, че е достатъчно ясна. Разгледан е броят на жените, които са поставени на позиция от едно до пет в рамките на всяка кандидатска листа и във всички избирателни райони на страната за избори 2005 г. Виждате процентното съотношение на жените в листите от първо до пето място. По-интересно е тези данни да бъдат сравнени с динамиката или с присъствието на жените в кандидатските листи за парламентарните избори през 2001 г. за 39-тото Народно събрание. Отново виждате съответните дисбаланси, още повече, че общата картина представя факта, че нито една от политическите партии – нито през 2001 г., нито през 2005 г. – е успяла дори и при декларирани намерения за 40 на сто присъствие на жените в кандидатските листи да достигне този процент.

Посочвам и данни за жените в изпълнителната власт, за да може да сравним тенденцията с присъствието на жените в парламентарната институция. В края на мандата на предишния Министерски съвет в неговия състав участват 5 жени, което е 20 на сто. Към днешна дата в рамките на Министерския съвет участват три жени, което е общо 18 на сто. Основните изводи, за да не бъде многословна: налице е една положителна тенденция. Отчита се двоен ръст на жените народни представители за периода 2001 – 2005 г. Недостатъците обаче са повече. На първо място, принципът на балансираното представителство 40 на сто е все още далечна цел, тъй като се намираме едва на половината от пътя. На второ място, тази цел, за съжаление, не се оказва част от програмите на повечето

политически партии в България.

Благодаря за вниманието.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Веднага ще дам думата на Теодора Калейнска, която ще ни представи участието на жените на нивото на местната власт.

ТЕОДОРА КАЛЕЙНСКА: Цифрите са пред вас и аз ще си позволя да спестя времето за статистика. Ще ви кажа за няколко тенденции, които са очевадни по отношение на развитието и участието на българката в политическия процес на местно и регионално ниво. Няма да коментираме регионалното ниво поради една единствена причина. Всички знаем, че на регионално ниво областните управители все още са назначаеми, което означава политическо представителство и политическо посочване. Ако коментираме тенденциите по отношение на участието на жените в политическото представителство на местно ниво, т.е. кмет и общински съветници, ясно се очертават две основни тенденции.

Първата основна тенденция е, че в продължение на последните петнадесет години имаме относително запазване на съотношението на жените, избрани в местни органи. Може би не толкова странно е, че колкото по-малка е общината и населеното място, т.е. вървим от кмет на община към кмет на населено място и кметски наместник, толкова процентът на жените нараства за сметка на избраните мъже. Защо е така? Ще си позволя набързо да споделя с вас резултати от наша анкета, проведена с млади избиратели на последните местни избори във Великотърновска област. Асоциацията на младите хора за бъдещия кметски наместник и въобще управленец на местно ниво категорично беше свързана с това да бъде по-грижовен, по-добър стопанин, по-организиран, по-ангажиран с

проблемите на населеното място, т.е. асоциацията с майката и домакинята.

В същото време искам като увертюра на нашата предстояща дискусия да коментираме три неща, които са много важни от гледна точка на Целите на хилядолетието. Катя Христова каза, че сме на средата на пътя. Опасявам се, че може би не сме и там. Това беше много дипломатично изказване.

На политиката продължава да се гледа като на относително мъжка работа. Тревожно от моя гледна точка е, че дори и жените, които се кандидатираат с подкрепата на съответните политически партии, възприемат политиката като такава. Тогава, когато те самите трябва да направят своите платформи на местно ниво, те бягат от идентификацията си по пол, забравят че са жени. Беше немислимо да прочета всички предизборни програми на кандидат кметици. Искам да споделя с вас за три от тях: две на водещи дами в София и Ямбол, подкрепени от политически партии, и на една независима кандидатка във Велико Търново. При независимата кандидатка липсваше думата “жена”. Под никаква форма не може да се направи връзка отразени ли са пролемите на жените. Там има дума за бизнес, за развитие, да дупки и т.н., но темата “жена” беше табу. Коментарът за София и Ямбол е следният. В София присъства думата “дом”, която беше изведена като послание. В Ямбол присъства “семеен отдих”, нищо повече. Няма нищо свързано с жената като жена. Това донякъде е парадокс, защото трябва да имаме предвид три различни изходни пункта.

Първият пункт са нагласите на избирателите, които са готови да гласуват за жени, отчитайки това, че жените са по-грижовни и биха били по-добри стопани на своето конкретно селище.

От друга страна имаме два типа жени в политиката. Едни поканени да влязат в политиката. Тогава те приемат мъжката роля и възприемат политиката като мъжка работа. Има и такива, които сами взимат решение да влязат в политиката. В тези, относително редки случаи, вярвам особено на местно ниво, че тази тенденция ще се задълбочава и утвърждава. Изявени дами по образование, бизнес и обществен ангажимент към съответното населено място все по-активно да поемат смелостта да се кандидатираат.

Целите на хилядолетието са нещо много хубаво, 40 на сто на Съвета на Европа сигурно са още по-хубави. Извън кампаниите, за които с удоволствие ще чуем, според мен имаме няколко ключови момента, по които трябва да започнем да говорим, ако не сме говорили достатъчно.

На първо място, прилагането на законодателството. Правната рамка е нещо много хубаво. До къде, как и защо не се случва прилагането ѝ? Редно е да започнем да коментираме защо не се случва. Тук приветствам и мисля, че ако трябва да бъдем конкретни, следва сериозно да коментираме именно това, което през последната кампания се случи – да учим нашите избирателки как да откриват джендър елементите в програмите на политическите партии. Избирателките все още гледат много широко на правенето на голяма политика. Всъщност политиката на местно ниво е политика на нашето ежедневие. Това е нещо, с което всички се сблъскваме.

На второ място, много от бившите социалистически страни приеха стимули за политическите партии за разширяване на женското присъствие в техните листи. Вероятно в България това може да бъде стимул, който да предизвика политическите партии да създават едно по-сериозно женско лоби. Виждам представители на основните

политически партии. Гледам с очакване към тях.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Сега е моментът да започнем коментар и дискусия по темата за представителството на жените в политическите органи. Междувременно искам да поздравя и госпожа Елеонора Николова, която се присъедини към нас. Имаме в писмена форма подкрепа и извинения от името на депутатките от НДСВ, които не са успели да се включат в нашата дискусия.

Преди да започнем с дискусията искам да кажа, че 30 на сто, които са вид активизирана цел за представителство на жените в парламента, не винаги сами по себе си са позитивен индикатор. Със сигурност и твърдите законодателни ангажименти не са гаранция, доколкото парламентарните избори във Франция ни показват, че не само законите гарантират активното ни участие. Имате думата за позиции и коментари.

ЕКАТЕРИНА МИХАЙЛОВА: Поисках думата, защото усетих предизвикателство в това, че съм част от процентите на изследването години наред. Длъжна съм да взема думата. Последното изследване и представянето на новата ни партия показва едно добро присъствие в процентен резултат, както в момента в парламента, така и като присъствие в листите. Това е нещо, което не знаех. Научих го от вас, за което благодаря. Зная, че има много жени, които бяха в листите – и в ръководството, и като членска маса. Наистина заслужава поздравление това, което сте направили. Дори и тези, които активно се занимаваме с политика, дори аз, която отговарям за подбора и подготовка на кандидатите за депутати, не знаех че сме в рамките на доброто представяне на 25,8 на сто. Като парламентарна сила сме на втора позиция.

По-скоро за това, какво могат жените да направят. Защото

ако е самоцелно само да вкараме жени и да отчитаме бройка, според мен няма да постигнем целите, които си поставяме. Искам да отбележа няколко съвсем актуални неща. С господин Малинов отправихме питане към министър-председателя именно по темата, която разискваме днес. Поставихме този въпрос, защото темата е актуална. Две от сферите за загриженост в доклада на Европейската комисия, а именно организираната престъпност и социалната политика, засягат много остро въпроса за правата на жените и дискриминацията или ролята на жертвата. Ако говорим в организираната престъпност, имаме много висок процент именно на жени, които са в трафика на хора, в проституцията. Това са и въпроси, които от страна на Европейската комисия се поставят пред България за решаването им във връзка с пълноправното ни членство в Европейския съюз. Разказвам това, защото за нас беше важно да чуем стъпките на изпълнителната власт, тъй като законодателно по-голямата част е предприета. Имаме Конституция и ратификация на международни документи. Имаме Закон за защита срещу дискриминация, нямаме Закон за равните възможности, но това няма да коментирам в момента, защото виждам, че е отделна тема и да не навлизаме в нея. Това, което може да се констатира, е много ниската подготовка и ефективност от страна на изпълнителната власт за приложението на законите. Практически има пожелания, но няма изградени структури. Няма подсигурено финансиране. Няма контролни механизми. За съжаление, в отговора на премиера не чухме задоволителни отговори. Все пак и нещо добро се случи. В резултат на нашия въпрос, може би и не само на него, но все пак ние сме доволни, че, повдигайки темата, видяхме някакво развитие. Когато се прие програмата за управление на новото правителство, видяхме, че

специално в медиите беше изведен въпросът за действия в посока на постигане на по-добри механизми за равнопоставеността между половете. Към Министерството на труда и социалната политика ще започне да действа по-ефективно структурата, която се създава.

Мисля, че остро поставяне на тези въпроси е начинът, по който би могло да се тласне действието в посока на изпълнителната власт. Казвам това не за да се заяждам с това правителство, а защото това са обективни дадености. Т.е. има рамка, но няма голямо предвижване напред. Това са критиките от страна на Европейския съюз.

Искам да отбележа, че преди около месец и половина имаше специално посещение в България на Комисията по равните възможности на мъжете и жените в Европейския съюз. Там има такава специална комисия, която проведе среща с всички парламентарни групи. Основният въпрос, който поставяха, беше не толкова дали ще направим още нещо в законодателството, а дали ще се направят определени стъпки от страна на финансовото обезпечаване, контрол и ефективни действия от страна на изпълнителната власт.

Искам да ви поздравя за този семинар, на който сте успели да доведете поне по един представител на повечето политически сили. Начинът да се тласкат нещата напред е през ново сериозно лобиране от неправителствения сектор и мониторинг от негова страна върху действията на партиите, независимо от това дали са управляващи, или опозиция, за което ви поздравявам.

Относно въпроса дали политиката е мъжка работа. Това беше другото предизвикателство да взема думата. Тя е била мъжка работа доскоро, като развитие в света. Съвсем нормално е да продължава да се гледа на нея по този начин. Изисква се пречупване

на обществените настроения, на поведението и на самите участници в политическия живот, както и на наблюдателите и на гласуващите. България няма толкова тежки проблеми по отношение на равнопоставеността между половете. Няма тежки битки, които да е минала. Например, да се стигне до избирателни права на жените. Не сме преминали през това, през което са преминали много други държави, или на тези, на които им предстои. Тук равнопоставеността по времето на социализма беше в обратна посока. На жените се дадоха едни права в повече от това, от което имаше необходимост. Работи, но пазарувай. Точната дума е за задълженията. Натоварвайки я изведнъж, без да се казва реципрочно какви са задълженията на мъжа, защото освен да работи, той има задължения и в дома. В България разговорът, който провеждаме за равнопоставеност, наистина е за равнопоставеност на двата пола, а не за натоварване на един от половете само в една посока. Големият проблем освен за взаимоотношенията е и в това, че има цели професии в България, които са феминизирани. Това създава проблем. Мисля, че именно на жените подобава да кажат, че това е и проблем, когато са феминизирани. Това е учителската професия. Мисля, че колегите юристи ще потвърдят, че съдийската професия започва да става почти доминирана от жени. Това са въпроси, които са свързани и с развитието на професиите, и със социалните проблеми, и със взаимоотношенията между половете.

Според мен предизвикателствата са много големи и конкретни отгук нататък, а не въобще за правата ни. Права ни дават, въпросът е какво се случва след това. Благодаря ви.

ЕЛЕНА ДАРИЕВА: Представител съм на Националния център за изучаване на общественото мнение. Повод да взема думата

ми дават материалите, които всички имате във вашите папки. Искам да благодаря на организаторите, че са се позовали на данни на НЦИОМ и да направя уточнение, че данните, с които разполагаме, са от февруари 2003 г. От наша гледна точка като социолози това са стари данни. Става въпрос за устойчиви стереотипи в обществото. Можем с известни договорки да се позоваваме на тях.

Искам да се обърна към всички представители на неправителствени организации, които се занимават с джендър проблематиката и да подчертая, че в НЦИОМ имаме интерес към подобни изследвания и многократно сме се обръщали към вас с покана. Моля, ви използвайте ни, възлагайте ни подобни поръчки. Ние с радост бихме изпълнили изследвания в тази сфера.

Последните данни, които имате от 2003 г., са представени чрез графики. Данните са от национално представително изследване. Проведени са 1248 интервюта в 86 населени места. Какви са основните изводи. Първо, както стана ясно от изнесените данни от госпожа Вълчева и след изказването на господин Буне, виждаме, че в България, в сравнение със страните от Западна и Северна Европа, участието на жените в политиката все още е слабо. Ясно е, че няма пречки от политическо или законодателно естество това да се случва. Доколко обществото е готово да гласува доверие на жените в политиката, да разчупи мъжкия стил в политиката и да промени традиционна представа за ролята на жената в социален план – в това бяха водещите ни пунктове в това изследване от 2003 г. Какви са изводите.

Позитивният образ на жената политик е изграден преди всичко от оценките на интервюираните жени. В същото време всеки втори от мъжете отдава значимото на качеството на жената политик, с

които тя превъзхожда мъжете. Столичани са по-резервирани към жените, които навлизат в политическото поприще, отколкото живеещите в другите населени места в страната.

Основните позитивни характеристики, които очертават профила на жената политик, са дипломатичност, гъвкавост и отзивчивост. Главното предимство на българката в политиката е нейната дипломатичност и способността и да намира решения в трудни ситуации. 61 на сто от запитаните споделят, че жените в политиката са по-дипломатични и по-гъвкави от мъжете. Така мислят в по-голяма степен представителките на женския пол и половината от мъжете.

Следващо предимство на жените, занимаващи се с политика, са отзивчивостта към проблемите на хората – 57 на сто от запитаните считат, че жените са по-отзивчиви към проблемите на избирателите отколкото мъжете. Професионалната кариера на жената е атестация за добрата ѝ работа в политическата сфера. Всеки втори от запитаните смята, че жените, които са се реализирали професионално до етапа, в който решават да влизат в политиката, ще бъдат и добри като политици. Въпреки навлизането на жените в различни сфери на обществения живот, все още социалната роля на жената се свързва предимно със задълженията ѝ в семейството и грижите за децата. Това се установява категорично в нашите изследвания. Респондтите са най-разколебани в преценките си доколко една жена може да съвмести политическата ангажираност и задълженията на майка и съпруга. 45 на сто от запитаните отказват да изкажат своето становище по този въпрос. За една трета от респондентите в съвременния свят жената може да изпълнява достатъчно добре както ролята си на майка и съпруга, така и задълженията си на политик.

Твърде висок е делът на хората, смятащи подобно съчетание на роли за невъзможно. Всеки пети от респондентите е скептичен от реализацията на българката в сферата на политиката и смята, че по този начин тя пренебрегва задълженията си в семействата като майка, като домакиня и като съпруга. Възможността българката да съчетае политическите ангажименти със семейните задължения се приема добре от интервюираните в трудово активна възраст и от самите жени. Политическата кариера пречи на жените да бъдат добри майки и съпруги според мъжете, жителите на столицата и ниско образованите респонденти. В началото на 2003 г. всеки пети от запитаните мъже смята, че жената политик не може да си позволи да е достатъчно всеотдайна в семейството. Българката заема все по-категорично мястото си в политическия живот като равностоен партньор – е друг извод от това изследване от 2003 г. Две трети или 66 на сто от запитаните смятат, че жените в политиката влагат в работата си толкова усилия, колкото и мъжете. Само според 18 на сто от респондентите жените в политическото поприще работят по-малко от мъжете. Всеки пети мъж все още не е готов да възприеме жената политик наравно с политиците от мъжки пол.

Следващият извод е, че в политическите си изяви нежният пол има достатъчно самочувствие. Според 54 на сто от интервюираните жените в политиката имат необходимото самочувствие. Така мислят предимно високо образованите, жителите на столицата, както и хората с висок жизнен стандарт. Това са и т.нар. групи на елитните обществени прослойки, които доминират общественото мнение и са в състояние да го преобърнат в една или друга посока. За 22 на сто българката в политиката все още няма подобаващо самочувствие.

Следващата тема от изследването, по която ще се спра накратко, е представата как гласуват избирателите и изборът като лично поведение. Оценките на анкетираните мъже и жени за това как гласуват избирателите са сходни. Когато става въпрос за упражняване на вот от конкретния човек, полът накланя везните в различни посоки. Жените дават голямо рамо за масовостта на женското присъствие в парламента. При възможност за издигане на жените над определено равнище в политическата йерархия мъжете стават все по-критични и споделят, че не биха подкрепили със своя глас кандидатка за висок политически пост. Доминира представата в обществото, че участието на жените в политиката е ограничено. Говоря за масовите обществени представи, които нямат информацията, която беше изнесена от вас в детайли.

В началото на 2003 г. по-голяма част от респондентите считат, че изборът в политиката е предварително предрешен в полза на мъжете. Данните на НЦИОМ са доказателство за движение в посока на разчупване на този стереотип.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря ви много. Предполагам, че НЦИОМ трябва да се обърне към парламента като основен поръчител на изследванията. Ние сме предоставили възможности за такъв тип контакт. Надявам се, че следващите изследвания ще регистрират малко по-малък процент на хора, които нямат становище. Тук тенденцията е позитивна. Виждаме, че в първото изследване (от 2001 г.) около 40 на сто от българите нямат мнение по въпросите за участието на жените. Все пак в това отношение има някакъв вид позитивно развитие.

НЕДЯЛКА ВИДЕВА: Вземам повод за намеса в дискусиата от онова, което каза госпожа Кметова, от една страна, и от онова,

което беше казано от госпожа Екатерина Михайлова, от друга страна. Според мен е изключително наложително да се върнем преди 1989 г. Всички изследвания, които правим сега, тръгват от тази година. Преди 1989 г. са се случили най-различни много интересни неща. Дори хора като мен, които са съвременници на някои проблеми, по някакъв начин са ги забравили.

По повод на едно изследване, за което ще говоря след кафе-паузата, ние проследихме какво се е случило 10 години преди 1989 г. Видяхме какъв е бил нормативният образ на жената, който се е задавал, и са се осигурявали всички условия, за да бъде реализиран този нормативен образ. Де юре – равни права. Де факто – много проблеми. За това сега госпожа Михайлова казва, че ние имаме права, ако сравним онова, което е било в законодателството преди 1989 г. Действително за равен труд в една и съща област е имало равно заплащане. Законодателството, уреждащо майчинството, и засега е едно от най-добрите в Европа. През последните години правим крачка назад в много области. Притеснявам се, че нашите проблеми тепърва ще дойдат. Защото, ако преди 1989 г. е нямало никакъв проблем да запишеш детето в детска градина, сега с учудване разбрах, че в София в жк “Младост” трябва да се чака година или година или половина за да се запише детето в детска градина. Според мен политиците са тези, които трябва да помислят, а не да чакаме да се проявят драстично проблемите. Необходимо е да се вземат мерки и ние да ги изпреварим. Защото когато проблемите станат действително парещи, тогава и всички жени отново ще тръгнат към социални движения, неправителствени организации и т.н. По-нататък ще говоря за причините, поради които има отлив на жените от политиката след 1989 г. Благодаря ви.

СТАНИМИРА ХАДЖИМИТОВА: След като шест години практически работя по темата моите изводи са следните. Виждам три важни неща и в момента няма да ги степенувам.

Първо, провеждане на политика на съчетаване на служебната работа с домашния труд. Това ще насърчи участието на жените в политиката.

Второ, работата в политическите партии. Още не е свършена или не сте я свършили, съжалявам, че го казвам. Докато там не се преобърнат нещата, дори и с по-сериозни “насилствени мерки” не успеете да прокарате по-сериозни нормативи. Вие знаете за какво става въпрос. Още повече, че в материалите има един хубав въпросник, който посочва нещата, за които става въпрос. Докато там не се преобърне коренно положението, няма да успеем.

Трето, ролята на медиите. Всички се сещате какво имам предвид. Ще анонсирам, че през следващата седмица по линия на проект на Фондация “Джендър проект”, която модерира работата на неформалната група “Коалиция за равнопоставеност на мъжете и жените в България” (ако някои от вас не знаят за нея, ще помоля да ми се обадят и да се присъединят към всички нас), се предвижда изработване на медийна стратегия по равнопоставеността на половете. Ние каним много журналисти извън София. С помощта на консултант, поканен е господин Лозанов, се надявам да изработим документ, който да представим през януари на коалицията.

Искам да кажа, че това са трите неща, които според мен са важни, за да подпомогнат участието на жените в политиката.

Според мен, две неща не са се състояли в нашето общество като дискусия. Страх ни е от тези неща. Първо, какво е феминизъм? Ние феминистки ли сме като искаме повече жени в политиката?

Много ни е страх. Успяха сериозни журналисти и политици да ни внушат, че много е лошо да бъдеш феминист. Всъщност феминизмът е точно това – да се бориш, да работиш по правата на жените, нищо повече. Не говорим за крайния феминизъм.

Втората дискусия, която не се е състояла, и всички се правим, че не съществува явлението, което може да е добро или лошо, не коментирам какво е, на политическата сцена имаме Партия на българските жени. Това е една сериозна претенция. Какво правим с нея? Какво е нашето отношение? Никой и никога не съм прочела да е изразил становище по тези въпроси. Тази партия има ли нашите виждания? Подпомага ли участието на жените в политиката или има друга концепция? Подказвам ви тази мисъл, за която и аз засега нямам отговор.

РУМЯНА СТОИЛОВА: Искам да ви върна към последните избори, в които участвахме. Изключително е тревожна тенденцията, която следва от тях. Става въпрос за кметските избори в София. Ако някой ми беше казал преди няколко години, че София ще има за кмет генерал, бих се засмяла. Това вече е факт. Пред нас имаме един политически избор, за който има твърде много външни белези за власт, пагони, мускули и много малко политическо говорене. Т.е. твърде много недемократични тенденции.

Според мен, когато генералите идват на власт, това е израз, че усещането за несигурност е много голямо. Става въпрос за почти някакво усещане за война. Изводът от това е, че училището и социалните работници продължават да бъдат слабите фигури и зле платените фигури. Генералите се връщат в нашия живот. Съвсем друга е тенденцията в европейските общества, към които се стремим. Виждаме, че Германия за първи път има канцлер жена. Виждаме, че

тази жена е излъчена от политическа сила с консервативна ориентация. Т.е. ние основно се разминаваме в тенденциите на нашите политически избори с тенденциите, които можем да наблюдаваме в Европа. Ако на равнище закони и избрани жени ние получаваме едни приемливи числа, на равнище нагласи, които стоят зад изборите, и на равнище политики, които се провеждат, все още сме много далеч. В немския език има един израз “привидност”. Това, което ме плаши, е привидността на равнопоставеността като начин на говорене – абсолютно противоположните тенденции, които можем да отчетем зад изборите, които са направени. Благодаря ви.

МАРИЯ ЗАГОРСКА: Искам да поздравя всички с присъствието на тази кръгла маса.

Ще кажа три съвсем кратки неща. Защо искаме жените да се представени повече във властта, всички искаме това – и жените, и мъжете, и неправителствените, и правителствените организации? Моят отговор е следният. Въпросът е чисто икономически. Жените представляват един досега не напълно използван ресурс на много способни хора, умеещи да вземат решение, знаещи как да вземат тези решения. Това е отговорът. Ако ние не решим този въпрос, ще загубим. Защо искаме да влезнат в политиката? Не поради това, защото сме или не сме феминистки, и поради това, че сме половината от населението. Този ресурс не трябва да стои повече неизползван.

Мисля, че трябва да обърнем внимание най-вече на участието на жените в местното самоуправление. Там те са най-силни при сегашното състояние на нещата. Това са едни мажоритарни избори, които са много бързи и точни. Хората се познават едно към едно. За това се избират повече жени. Избират точно тази жена, а не по принцип жени. Не искам да споменавам, че съм противник на

квотите. Никога няма да се съглася с това.

Спомням си един от първите проекти на нашата организация, който беше на тема “Участие на гражданството в местното самоуправление”. Създадохме граждански комитети. Това беше един от най-успешните ми проекти. Проектът беше в три общини в България и имаше резултат от него. Правят се много проекти. Никой не анализира резултатите от проектите, но това е огромна тема. Резултатите бяха ясни. В гражданските комитети участваха повече жени. Не зная колко човека знаят, че ние и всички останали граждани на България можем да присъстваме на общинските съвети, когато пожелаем, със съвещателен глас. Т.е. можем да се изказваме. Колко души знаят това и колко го прилагат? В едната община от 16 предложения, дадени от съставения от нас комитет, 15 бяха изпълнени – в строителството, в комуникациите и т.н.

Нека да помогнем на жените да навлезнат още по-масово в местното самоуправление. Това означава доверие към тях. Фактът, че ги избират, означава, че им вярват. Тогава ще тръгнем нагоре с това доверие.

По отношение на изследванията. Направени са десетки изследвания по този въпрос и много други джендър проблеми. Защо не направим едно изследване – да поръчаме на някои от нашите чудесни специалисти, които се занимават с това – за резултатите от нашата дейност. Какви са резултатите по отношение на влизането на повече жени в управлението? Това резултат от нашите усилия ли е или има нещо друго, което е в основата на мисленето на българина, в което медиите имат още по-голямо участие от нас? Според мен по този въпрос трябва да се помисли. Благодаря за вниманието.

МАРТА ДЯВОЛОВА: Работа в ООН като програмен

директор. Искам да внеса един нов ракурс върху проблема на младите хора. Всички ние сме малко или много едно поколение, но истината е, че освен представителство, освен ролеви модел, ние сме и поколението, което носи отговорност за това какво поколение расте в България.

Във връзка с това по една инициатива на ООН попитахме младите хора на България, как виждат Целите на хилядолетието? Ще ви прочета техните предложения, а посланията за тях оставям на вас, на форума и дискусиата. В изследването взеха участие 1680 млади хора, които са написали есета, песни и послания, които са изказани чрез различни творчески жанрове. В този смисъл не е представително изследване. Мисля, че е много интересно. Това, което казват младите хора, е да се обединят усилията за преодоляване на закостенелите нрави. Какви стереотипи имаме и какво демонстрираме пред нашите деца е нещо, за което ние възрастните трябва да се замислим – да бъдем по-толерантни, да се опитваме да разберем другия, да се въведе образование за двата пола за техните права и задължения, за да има разбирателство. Колкото и странно да звучи и с висока претенция да е българското образование, все още в българското училище с неговия академичен дух и абстрактност няма гражданско образование и здравно образование, което безспорно е в основата на едно демократично общество. Това е формулирано от тях, единствено с поканата да кажат как виждат в 2015 г. България.

“Равнопоставеността между мъжете и жените да се уреди със закон”. Чули ли са нашите деца или са видели закона и неговото приложение? Очевидно е, че за да го предлагат още нещо трябва да направим. “Постигане на по-широка социална ангажираност по проблема. Да се ангажират медиите и да се направят образователни и

възпитателни програми, да се говори за родителство, а не само за майчинство, за правата и задълженията на родителите. Да призоваваме към споделени отговорности в семейството между мъжа и жената. Правителството да въведе промени в данъчното законодателство, с които да се намали облагаемият доход на семейства с целеви разходи, направени за отглеждане, възпитание и образование на децата. Да има квотна система в бюджетната сфера, която да е справедлива и за двата пола. Изработване на програми за професионална квалификация и преквалификация за жени от различни възрастови групи. Въвеждане на равен размер на заплащане за жени и мъже”. Как е видно и осъзнато от децата, наистина изумителна е мъдростта, с която са формулирали своите предложения. “Данъчни облекчения за работодателите, които наемат жени, за да покрият “риска” от отсъствие на жената по майчинство или за грижи за детето. Да се повиши ролята на общините в процеса на подпомагане на участието на жените в изпълнителната власт. Да се въведат квоти за участие на жените в управлението”. Това, разбира се е в разрез, но може би е предложение, осъзнавайки безсилието за присъствието на жените във властта.

Искам да завърша със следното. Как виждат в 2015 г. България младите българи на тази страна? Предложението е: “С жена президент”.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря ви. Искам да ви поканя на кафе-пауза.

/Следва кафе-пауза от 11,40 часа до 12,00 часа/

РУМЯНА КОЛАРОВА: Колеги, искам да ви информирам,

че на екрана виждате една информация, която е реклама на книга, която се подготвя от Центъра за изследвания и политики за жените. Това е една илюстрация към ролята на жените в коридорите на властта. Предстои издаването на тази книгата.

Четири неправителствени организации ще представят своите проекти и резултатите от тях, свързани с насърчаване политическото представителство на жените. Ще започнем по реда, по който са обявени в програмата.

СЕВДАЛИНА ВОЙНОВА: Националният демократически институт за международни дейности е международна неправителствена организация със седалище във Вашингтон и клонове в повече от 60 държави по света. Институтът работи за укрепване на демокрацията, демократичните процеси и подкрепа на най-важните играчи във всички държави в нужда. В България работи от самото начало на промените от 1990 г. Разбира се, фокусът ни се е променял през годините.

През последните две години много активно работим за насърчаване на участието на жените в политиката. Винаги досега през всичките тези 15 години на присъствие в България институтът е обръщал внимание на жените в политиката. Решихме през последните години, че има нужда от специален фокус в работата с жените. Донякъде използваме и една голяма международна инициатива, която се нарича “Да победим с жените” и е по инициатива на директора на борда на Националния демократически институт държавния секретар Мадлин Олбрайт. Тази инициатива стартира през 2004 г. Разработи се един План за действие в следните четири области, които виждате на екрана: премахване на бариерите пред политическото участие на жените. В България такива бариери няма. Да не забравяме, че в

Кувейт само преди няколко месеца жените придобиха правото да участват на избори и да упражнят правото си на глас. Поддръжката на една глобална инициатива има ефекти не само в рамките на държавата, в случая на България, има и елемент на международен натиск. Ние не трябва да забравяме, че има и по-нуждаещи се от нас, на които можем да помагаме.

Вторият елемент от Плана за действие е увеличаване на броя на жените на изборни длъжности. Опитът показва, че малко по-лесно се назначават по-слабо представени групи, отколкото се избират. Конкретен пример са резултатите от парламентарните избори в България. По-малко бяха избраните жени в парламента. За сметка на това на назначаеми позиции има повече. Например, при областните управители от две жени областни управители през миналия мандат (2001 – 2005) сега са станали седем от общо двадесет и осем. Назначаемите длъжности се заемат по-лесно от по-слабо представени групи, отколкото изборните. Нуждата да се работи за повече жени там, където се избират пряко, е много по-голяма.

Третият елемент от Плана за действие обхваща мерки, свързани с гаранции за представителност и заемане на значими позиции в партийните листи. За това се говори в първата част.

Четвъртият елемент от Плана за действие обхваща участие при формирането на политики, вземането на решения и лобирането в полза на равните възможности.

Щастлива съм да споделя с вас, че България е на първо място от всички държави по брой на индивидуални поддръжници на Плана за действие на инициативата “Да победим с жените”. Радвам се, че тук на тази маса виждам хора, които индивидуално или колективно, като неправителствени организации, са подкрепили тази

инициатива.

Относно това, което правим в България. Работим с жени от политически партии, за да повишаваме техните умения. Провеждали сме много обучения в рамките на предизборната кампания: по провеждане на предизборна кампания, работа с медии, общуване с избиратели и насърчаване на избирателната активност; функциите на народния представител в след изборния период, междуинституционалност, сътрудничество и други важни теми.

Необходимо е да представим резултатите. Един от най-измеримите резултати е този, че от 21 жени кандидати за народни представители, преминали нашето обучение, наши възпитаници са девет от новоизбраните жени в парламента. Това е един чудесен успех. Още по-хубаво е не само, че успяха да влязат в парламента, но и че взаимоотношенията с тях продължават. Установената практика на сътрудничество за повишаване на индивидуалните умения представлява още една отворена врата. Ние гледаме на жените в парламента като на една ключова група, върху която може да се гради.

От една страна, представянето на жените в парламента е цел сама по себе си. От друга страна, е средство за подобряване на политиките на равнопоставеност.

Зная, че всички, които са провеждали обучение, особено с жени в политиката и политици, знаят, че един от най-големите проблеми е проблемът как да присъстват на нашите обучения, как да ги убедим, че това, което можем да предложим и да правим за тях, е нещо, което ще бъде полезно. Начинът, по който работим, е следният. Работим директно с централите на политическите партии. Опитваме се да създаваме една меритократична култура. На базата на нашия много голям опит в България мога да кажа, че партиите осъзнават, че

участието в обученията повишава не само индивидуалния капацитет на отделни жени политици. Това, което придобиват като умения, се връща обратно като имидж на партията. Не наблягаме на задължителните присъствия на обученията. Наблягаме на похвалата. Наблягаме колко полезно е това, както за отделния човек, така и за партията като цяло. Смятам, че партийните централи го разбират добре. Освен индивидуалните умения преди една година въведохме нещо сравнително ново, т.нар. политически брифинги. Идеята е след като жените придобият основните умения за водене на кампания, за произнасяне на публични речи и т.н. да се разшири тяхната сфера на компетенции. Обикновено жените не само в България, но и по света са ограничени в няколко основни теми. Това най-често са проблеми, свързани с образованието, със социалната политика и донякъде с околната среда, т.нар. меки теми. За да участват жените пълноценно в политическия живот, ние сме убедени, че трябва да развият компетенции и в много по-широка сфера от социално значими публични политики. С тази цел въведохме и тези политически брифинги. Досега сме направили четири такива по темите “Селско стопанство”, “Туризъм”, “Отбрана и национална сигурност” и “Здравеопазване”.

Обратната връзка, която получихме от жените, присъствали на тези политически брифинги, е изключително положителна. Говорим за резултати и искам да ви кажа, че в рамките на предизборната кампания по темите “Здравеопазване” две от нашите обучаеми представиха политиката на своите партии. Според нас – с много голям успех. Още по-голям успех е, че по един от кандидатските дебати в една публична медия имаше и жена участник по темата “Отбрана и национална сигурност”. Обикновено това е

типична мъжка тема. Предстои ни да развием тази линия на политически брифинги. Следващият, който е планиран, е за реформата в съдебната власт. Винаги, когато избираме темите за политически брифинги, ние ги обсъждаме с хората, които ще употребяват тази информация, с бенефициентите.

Петият елемент и метод на нашата работа е да работим за междупартийно сътрудничество. Ние винаги работим с представители на всички, без една, парламентарно представени партии. Обученията, семинарите, конференциите, политическите брифинги и събития, които организираме, са многопартийни. Това е съвсем съзнателно. В рамките на тази програма през последната година имахме известно стъписване първият път, когато се събират толкова много жени от различни партии, особено, когато се изправят в една кампания, в която ще бъдат опоненти, да работят заедно и да развиват уменията си заедно. Радвам се да споделя с вас, че това не е пречка за ефективната им съвместна работа.

Мисля, че много бързо хората в политиката разбират, че да сме политически опоненти не означава, че сме врагове, и могат да си бъдат много полезни. Имаме много случаи, които можем да споделим с вас, за примери на взаимна подкрепа и общи инициативи. Ще дам един пример, без да споменавам имена.

Сред нашите обучаеми имаше две дами от един и същ изборителен район. И двете бяха кандидат депутатки. Едната успя да влезе в парламента, а другата – не. Между тях се изгради едно чудесно сътрудничество. Колкото и невероятно да звучи, тъй като бяха преки опоненти в рамката на своята кампания, на политическите брифинги се редуваха коя да идва и да прави кампанийни събития в региона. Задаваха си въпроси една на друга и си предоставяха

материали. Това в никакъв случай не опорочи кампанията на място. Там бяха сериозни опоненти. В това, с което можеха да си помогнат, бяха разбрали как могат да споделят ресурсите си. В момента има няколко инициативи, които дамите, които са влезли в парламента, подготвят съвместно. Ние много се радваме за това нещо.

Основен принцип на цялата работа на Националния демократически институт в България и в рамките на насърчаване на политическото участие са търсенето на възможности за партньорство с неправителствени и граждански организации. Има няколко снимки, на които може да видите какво правят неправителствените организации за политиците и обратно. Много от вас, които виждам тук, са участвали по един или друг начин в някоя от нашите инициативи за намиране на възможности за по-пряк контакт и установяване на директни връзки и инициативи. Имали сме и отделни по-малки програми. Една от програмите е с Женски алианс за развитие. Предполагам, че по-нататък ще стане дума и за нея. Тя обедини усилията на жени в парламента и на жени в неправителствения сектор по въпросите за борба с трафика на хора. Беше отличена с една висока международна награда на Европейската комисия. Този принцип на работа е важен. Колкото и много да се прави, от него винаги има още повече нужда. Ние ще продължаваме да го изпълняваме.

Какво още прави нашият институт, за да насърчава женското политическо участие? Предоставяме форуми за изява. Показваме ви снимка от един такъв форум. Това беше форум по въпросите на образованието на ромите под егидата на Президента на Република България господин Георги Първанов. На снимката до него виждате и две дами – госпожа Филиз Хюсменова, която беше тук, и госпожа

Калканова. Предполагам, че и двете познавате много добре. Те са радетелки на насърчаването на женското участие.

Тези форуми за изява са важни. Не се провеждат всеки ден. Тогава, когато ги правим, целим в тях жените да играят важна роля, да им предоставим повече видимост, да предизвикаме медийно отразяване и да се борим българските граждани да приемат жените в политиката като сериозен субект, който играе важна роля. Може би поради факта, че нашият институт е международен, много наблягаме на международното партньорство и изграждането на директни връзки между жените в политиката и в международни организации.

От една страна, това, което виждате тук, са снимки на чуждестранни гости лектори, например госпожа Магда Алвут, която виждате на втората снимка, която е бивш докладчик за България в предишния Европейски парламент и бивш министър в Белгия, госпожа Хеге Херо, председателка на норвежкия Национален съвет за равнопоставеност на половете, и др.

Важен елемент е жените в нашата политика да преодолеят провинциалността и да могат на равни основания да общуват със своите колеги по света. Важен елемент по насърчаването на женското политическо участие е жените да имат достатъчна убеденост, че имат роля, която да играят, и има с какво да допринесат. Като част от международното партньорство, нещо, което се планира да се случи скоро, е едно учебно пътуване. Това е друг метод на международно партньорство. В нашия конкретен случай подготвяме едно учебно пътуване за новоизбрани жени депутати в Холандия. Като част от международното партньорство и изграждане на мрежи използваме всяка възможност, когато в България се провеждат важни международни събирания, независимо с кое партийно семейство са

свързани, да организираме и странични събития, в които да участват жени. Тези конкретни снимки, които виждате в момента, са направени от едно събитие по време на конгрес на Либералния интернационал в София. На тази снимка, освен президентката на Либералния интернационал госпожа Анеми Нейтс, виждате и много жени, някои от тях са депутати, една заместник-министърка, от различни партии. Това, че са от различни партии, не им пречи да изграждат международно партньорство и мрежи и да бъдат международно значими.

Най-накрая ще ви спомена за принципите, по които работим.

На първо място, всички програми и програмни дейности, които правим, се планират и осъществяват в непосредствено сътрудничество с бенефициентите – в нашия случай с жените в политиката. Искаме да знаем какво ще бъде полезно за тях и как ще се използва по-нататък. Не сме типична донорска организация, а по-скоро т.нар. доставчик на техническа помощ. Ние съществуваме, за да им даваме техническа помощ, да изпълняват своята роля по-добре. Много активно работим с централите на съответните партии. В крайна сметка, ако те не виждат в жените в политиката подходящ обект за инвестиция, няма кой знае колко голям смисъл ние да инвестираме в нещо, което няма да използва пълноценно. Партиите много сериозно гледат на такъв тип инициативи. Радвам се, че много често и редовно търсят обратна връзка и начини да доразвиват инвестициите в своите жени.

На второ място, работим с всички партии. Работим на местно, национално и международно равнище. Това е важен принцип за нашата работа.

На трето място, никога не отделяме жените изцяло от всичко

останало, освен когато не е изключително необходимо да се въведе някаква специална мярка. Принципът е търсене на съюзници.

Ще се присъединя към няколкото дами, които засега поздравиха господин Малинов, че остана сред нас; когато ние работим, гледаме сред нас да има и мъже. Участието на жени в политиката няма да стане, ако се провежда война между двата пола. Ще стане само, ако има активно разбиране и от двете страни. Освен на голямото разбиране от страна на мъжете, на което разчитаме и се опитваме да изграждаме, много работим и в насока за изграждане на партньорства с други по-слабо представени групи. В партията това обикновено са младежите, освен жените и малцинствата. Това са естествените съюзници, които биха могли заедно да постигнат повече.

На четвърто място, изисква се известен период на опознаване и изграждане на доверие, което се отнася и за всички програми, които неправителствените организации правят за партиите. За да те приемат като някой, който мисли истинското добро на жените в тези партии, трябва време. Необходимо е изграждане на доверие. Трябва последователност в програмирането и в начините, по които една програма се доставя. Благодаря за вниманието.

НЕДЯЛКА ВИДЕВА: Благодаря за тази възможност да представя един проект, който е озаглавен “Разширяване, жени, управление – участието на жените в политиката и управлението в страните кандидатки за Европейския съюз”. Този проект е три годишен и получи финансиране от Европейската комисия в рамките на Пета рамкова програма. Искам веднага да спомена един от изводите на този проект, който показва и едно отличие на България от всички останали страни кандидатки, някои от тях вече са членки на Европейския съюз (Чехия, Полша, Унгария, Словения, Словакия,

Литва, Латвия, Естония).

Във всички страни има напрежение в неправителствения сектор, сред жените, работещи в неправителствения сектор и занимаващи се с джендър проблематика, между жените и учените от академичните среди. В България няма напрежение. Сред представителите на неправителствения сектор е едно академично звено като Центъра за социални изследвания на пола, което представя тук резултатите от своето изследване.

Освен споменатите десет страни кандидатки в проекта участваха представители на Северна Ирландия и Италия. Каква е основната идея на проекта: да изследва положението на жените и тяхното участие в управлението, разбрано в най-широкия смисъл на думата, през три периода – последните десет години от социалистическия период, годините на преход и годините на водене на преговори за присъединяване към Европейският съюз.

Мисля, че едно от големите достойнства на този проект е това, че се опитва да погледне и да изясни откъде тръгваме. Какво мога да кажа по отношение на нашите изследвания, свързани с последните десет години от социалистическия период на България. Нашите проучвания дадоха възможност за една определена класификация на литературата, посветена на положението на жените. Ясно бяха очертани три типа източници.

Първо, това са партийните документи, отразяващи партийни решения, и законите, които са базирани върху тези партийни решения.

Второ, това са публикациите, които имат претенцията да бъдат научни. По същество те разясняват партийните решения и базираните върху тези партийни решения закони.

Трето, това са научните публикации, които са базирани върху

резултати от представителни социологически изследвания. До 1989 г. са правени такива изследвания, които дават изключително интересни данни. Господин Буне спомена за образоваността на българката и колко изпреварва в това отношение българина. Данните са впечатляващи.

Проучването на тази литература ни позволи ясно да очертаем нормативния образ на българската жена през последните десет години преди 1989 г. Основните нейни роли са три. Използвам терминологията от този период. Беше ми много странно да се върна към нея. Това е жената труженичка, жената майка и жената обществена деятелка. Оттук нататък всички партийни решения, особено на пленума през 1980 г., който е посветен специално на тази проблематика, и провокираните от тях закони са насочени към създаване на необходимите условия жената да се реализира като труженичка, майка и обществена деятелка.

Искам да отбележа два момента, които са: равнопоставеност при правото на труд и равно заплащане за равен труд. През годините на социализма в този пункт е налице едно съвпадение на положението де юре и на положението де факто. Досега това положение се запазва в държавните учреждения. Преди 1989 г. и сега получавам за работата си като доцент в Софийския университет равно заплащане с мъжа доцент. Мисля, че ако преди 1989 г. един работещ мъж и една работеща жена в химически завод, заемащи едно и също работно място са получавали равно заплащане, сега в частния сектор това не е така. В момента имаме крачка назад.

В сравнение с всички останали страни, както и страни членки на Европейския съюз, България преди 1989 г. е била твърде много напред. Това е регламентацията на майчинството и осигуряването на

свързаните с него материални условия жената да може да работи и да отглежда своите деца. Става въпрос за майчинство, но по действащите тогава закони това право на отпуск може да се поеме от бащата, от баби и дядовци. Ако жената се върне на работа, получава 50 на сто от заплащането, което ѝ се полага, ако остане и си гледа детето вкъщи до навършването на тригодишна възраст.

Искам да обърна внимание и върху едно обстоятелство, което засяга пряко предмета на нашето изследване. Това е участието в политическия живот. По времето на социализма това не е просто право, а задължение на всяка жена. Всички са членове най-малко на Отечествения фронт и задължително на профсъюзите, които имаха и политически функции. Всички задължително имат обществени и политически поръчения. Данните от социологическите изследвания преди 1989 г. ясно потвърждават това. Всичко онова, което казах, мога да го кажа и с една дума. Това е еманципация на жената по времето на социализма. Така се разбира еманципацията. Какво носи на жената тази еманципация? Пълна равнопоставеност и поемането от страна на жената на допълнителни роли, освен традиционните за нашето патриархално общество, които са свързани отглеждането на децата и осигуряването на нормалния живот на семейството.

Според нас този период на еманципация на жената по време на социализма, разбрана по такъв начин, е една от основните причини за скептицизма, който се наблюдава в българското общество по отношение на женските движения и различните форми на феминизъм. Госпожа Хаджимитова спомена, че феминизмът е една дума, която трудно се приема от българското общество.

Първите години на прехода са години, в които започва разграждането на този наложен нормативен образ на жената. Имаме

най-различни странни реакции на този модел. Едната е възраждането на женствеността и опитът да бъде превърната в норма на женско поведение. Разбира се, от особен интерес за нас са годините на преговори за присъединяване, където основната задача е хармонизиране на нормативната база с тази на Европейския съюз и прилагането на директивите на Европейския съюз особено по отношение на равнопоставеността на жените.

Едно от изискванията е да се постигне едно представителство на жените от 40 на сто във всички изборни звена. България е твърде далеч от една такава реализация. Нещо по-лошо, в България се случиха разни неща, които са трудно обясними и ни отличават от други страни кандидатки и вече някои от тях членки.

Предложеният Закон за равнопоставеност на половете не беше гласуван. Фактически тази проблематика беше “обсебена” от Закона за защита от дискриминацията. По този начин проблематиката беше размита и елиминирана.

През миналата година в Брюксел пред Европейската комисия ние трябваше да докладваме междинни резултати от нашето изследване. Тогава се опитахме да намерим случай на заведено дело за дискриминация съгласно този закон. Оказа се, че има такова дело, което е заведено от един мъж, на който е отказана работа поради това, че е мъж. Едва през декември 2004 г. към Министерството на труда и социалната политика беше формирана Комисия за равнопоставеност на половете. Единият проект за закон за равнопоставеност на половете беше отхвърлен. Внесен е нов проект и неговата съдба е неясна. Според мен, е много проблематична.

Основният въпрос, който си зададохме, е защо, въпреки много доброто представителство на жените в 39-тото Народно

събрание с 27 на сто като цяло, въпреки много доброто представителство на жени в правителството, през последната година това бяха 30 на сто, не бяха прокарани закони, които да гарантират равнопоставеността на половете. Ние проведохме много интервюта с жени политички, журналистки и ангажирани в неправителствения сектор. Тези интервюта ни насочиха към някои изводи.

Какво ни направи впечатление? Жените политички тогава, когато влязат в политиката, не мислят за себе си като представители на жените. Те се страхуват по подобна индентификация. И дума не може да става за легитимиране като феминистка. Никоя от интервюираните от нас жени не спомена за трудности в своята кариера, които произтичат от полова принадлежност. За нас остана неясно каква е причината за това. Дали това е липса на рефлексия върху собствената биография или това е страх. Ако се изговорят ясно трудностите, да не се загубят завоювани позиции. Тези жени казват, че са се справили, и затова всеки друг може да се справи. С какво са готови да се ангажират жените политички – с проблемите на жената майка. Това се отнася както за представителки на левия сектор, така и за представителките на десни партии. Интерес представлява и отношението към квотите. Жените политички, които ние интервюирахме, не приемат идеята за квота при представителството на жените. Разбира се, ние констатирахме определена закономерност, че колкото по-нагоре в йерархията се върви, толкова по-малко са жените. Това не е само в политиката, това е навсякъде – и в науката. Преди три броя на списание “Алтера”, след като жени, помолени да говорят за положението на жената в точните науки, категорично отказаха, за да не си развалят отношенията със своите колеги, аз написах как стоят нещата във философската общност. Оказа се, че при

квота 50 към 50 момичета на бакалавърско равнище, когато се стигне до високите етажи, в момента няма нито една жена действащ професор по философия. Имаме жени пенсионери професори по философия. Специализираният научен съвет е от 25 членове и само две са жени. Това е положението.

Имаме много големи проблеми във всяко едно от отношение.

Един от нашите изводи е свързан с определена тревога. За нас стана ясно, че българката ще загуби от пълната хармонизация на нашето законодателство с европейското, защото това ще бъде крачка назад в някои области. Най-вече в тази, регламентираща майчинството. Благодаря за вниманието.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря ви много. Следващото изказване е на госпожа Павлина Филипова от Женски алианс за развитие.

ПАВЛИНА ФИЛПОВА: Добър ден, ще се опитам да бъда максимално кратка и ще представя нашия практически опит като неправителствена организация и наблюдения в това, което каза госпожа Видева от изследователска гледна точка.

Фондация “Жар” съществува от 1996 г. и е известна в България като информационен обучителен център. В момента регистрираме мрежа от неправителствени организации – Национална мрежа за равни възможности. Много добре и много положително се чувствам и благодаря на Таня Кметова за тази среща, защото тя сама по себе си е доказателство за извървения път от 1996 г. Много от присъстващите тук и жени, които са сега в парламента, са преминавали през обучение на нашата фондация. Ние сме работили с много голяма част от представителките и активистките от неправителствения сектор.

Една от основните теми на фондация “Жар” от 1996 г. насам е участието на жените в политиката и на места, където се вземат решения. Още със създаването си проведохме много семинари благодарение на наши партньори от проект “Паритет” – Великобритания и Ирландия. Тогава акцентът беше поставен върху обучаване на жени кандидатки, както и подобряване на климата в политическите партии. Нишката на всичките практически дейности и кампании, които сме извършвали, е била на първо място – обучаване на избирателите, широката общественост и неправителствените организации главно за промяна на нагласите, за това, че политиката не е само мъжка работа, както се спомена, за разчупване на модела на скептицизъм, който наблюдавахме още през 1996 – 1998 г., и оттеглянето на жените от позиции, които изискват много усилия. За да получите по-схематична представа, първият проект, който осъществихме, беше през 1999 г. – пилотен проект под заглавие “Паритет” за насърчаване на жените и участието им в местните избори. Проведоха се шест кръгли маси в шест региона. Резултатът беше, че за първи път в национален мащаб се повдигна въпросът за участието на жените в политиката. Тогава повечето от представителите на местната власт разбираха, че жените участват в политиката, защото административните позиции бяха 70 – 80 на сто заемани от жени. Не се правеше голяма разлика, че жените бяха 5 на сто от кметове и на местата, където се вземат решения. Подготвихме и една публикация, която се оцени от всички много добре и беше с предизвикателното име “Държавни мъже и работни пчелички”. Там засегнахме въпроса за това, какво разбираме жените активно да участват и защо е толкова важно да участват в местната власт. В резултат на този проект през 2000 г. успяхме с нашите партньори от

ирландския парламент да заведем новоизбрани жени парламентаристки и активистки да се поучат от опита в Ирландия. Проведоха се обучения в политическите партии. Едно от най-успешните беше озаглавено “Създаване на благоприятна атмосфера на сътрудничество между мъжете и жените в политическите партии”, което за нас беше от огромно значение. Благодарение на подкрепата на Националния демократически институт през 2001 г. фондация “Жар” беше партньор в една от най-мащабните кампании “Ти избираш” преди парламентарните избори. Нашата част от кампанията беше насочена към обучаване на жените избирателки да направят информиран избор и да искат от политическите партии да включват в техните платформи решения на проблеми, касаещи жените. Няма да се спирам подробно за успеха на тази кампания, защото тя обхвана над 49 града с много партньорски организации в страната. Бяха достигнати над 50 хиляди избиратели. На практика за първи път бяха поставени сериозно проблемите на жените пред политическите партии и се обучиха много от избирателите в тази посока. Нашата основна цел е промяна на нагласите и информиран избор в избирателите.

В резултат на ентузиазма от всички организации, които работеха по тази кампания, се създаде т.нар. платформа “120”, от около 15-20 организации в цялата страна. Това беше една прекрасна инициатива. Защо се нарече платформа “120”, защото 120 са половината от местата в Българския парламент, които трябва да бъдат заети от жени. С голям ентузиазъм всички тези организации подкрепяха кандидатки в своите региони. Резултатите бяха – от 10 на сто процентът на жените в парламента се покачи на 26 на сто, което беше невероятен успех. Преди малко някой попита дали има резултати от нашата дейност. Да, нашата дейност допринесе за това

рязко покачване на броя на жените в парламента. Има и много въпроси след това, дали ефективността беше много голяма. Тези, които участваха в предизборните кампании и в кампанията “Ти избираш”, след това се забеляза връщане с една стъпка назад в ентузиазма, защото големият брой жени в парламента не оправда очакванията на всички, които участваха и се бореха те да влязат в парламента.

Госпожа Войнова спомена, че признание след кампанията получи един проект, който беше за кръгла маса и дискусия в училищата на новоизбраните кандидати по проблема за трафика. Този проект беше иновационен и получи наградата на Съвета на Европа. Това, което се стремим да правим: тези кандидати, които влизат в местния парламент или на парламентарните избори в националния парламент, да има проследяване от страна на гражданските организации за изпълнение на техните ангажименти. Този проект целеше мониторинг на това, как изпълняват ангажиментите си, поети преди изборите.

През 2003 г. продължихме нашата дейност с участие в една малка кампания, която проведохме в Студентски град преди местните избори в София. Няма да се спирам подробно върху тази кампания.

За парламентарните избори през тази година успяхме да проведем едно обучение заедно с нашите ирландски партньори и Европейската женска фондация на кандидатките в парламентарните избори. Много сме горди, че една от участничките вече е в парламента и изрази голяма благодарност към обучението.

Приключвайки, искам да кажа, че всички дейности, които изброих до този момент съвсем накратко, не са напразни, защо сега виждам един много дълъг път, който е извървян.

Мисленето, както и желанието за работа в тази посока, се е променило, ако се върна с ретроспекция от преди десет години. Благодаря ви.

КАЛИНКА СЛИВКОВА: Фондация “Джендър проект за България” продължава традиционната си работа по проекти за повече жени в политиката и окуражаването им за участие в обществения живот. Искам да отправя поглед към участието на жените от етническите групи. През 2003 г. работихме по проект “Ромските жени могат” и сега през 2005 г. продължаваме този проект. Проектът е регионален. Спонсорира се по линия на Пакта за стабилност с участието на всички десет държави и територии в региона.

Първата част на проекта беше свързана с това да бъдат идентифицирани ромски жени, които имат потенциал да работят и да бъдат обучени в базови умения: как се говори пред публика и др.

Втората част, която се изпълнява в момента, е насочена към мястото и ролята на ромските жени в ромските политически партии. Знаем, че пътят на една жена дали е ромка, или българка, се определя от политическите партии.

През месец януари ни предстои да проведем среща с основните ромски политически партии и техните лидери, за да направим анализ на техните програми: има ли мерки, които са специално определени за издигане ролята на жените в техните партии, има ли ромки в управителните органи на ромските партии, има ли ромки в кандидатските листи, имат ли намерение ромски жени да участват в следващите избори.

Мисля, че не е нужно да ви убеждавам колко е сложна нашата задача. Ние установихме, че действително сред жените от ромския етнос има неизползван потенциал. Има жени, които могат да

бъдат полезни както на тяхната общност, така и на цялото женско движение в България. С изненада разбрах, че в края на 39-тото Народно събрание ние сме били на прага на една голяма изненада. Когато госпожа Нина Чилова стана министър на културата, следващата жена в списъка е била ромката Соня Асенова от Видин. Самата тя се е отказала да влезе в парламента, мисля че е била права, защото е имала на разположение само няколко месеца. Тя казва, че за тези няколко месеца нищо не може да направи. Дори няма да стигне и до трибуната, за да каже какви са проблемите на ромските жени.

От предварителните материали, които събрахме за проекта, установихме, че разполагаме с много малко информация в цифрово изражение по отношение участието на ромските жени в политиката. Това е много трудна задача, която предстои да извършим в подготовка на национална среща по проблемите на ромските жени в България през февруари. Очакваме през март в България да бъде проведена регионалната среща по този проект с участието на останалите десет страни от нашия регион.

Искам да кажа една дума и за Десетилетието на ромското включване. Там почти не са планирани мероприятия или специално заложили стратегии за решаване на проблемите на ромските жени.

В момента по линия на “Българския фонд за жените” протича конкурс за финансова подкрепа на пет ромски женски неправителствени организации за шестмесечен проект. Ние не сме задавали темата. В момента те пишат проекти, като очакваме сами да идентифицират конкретен проблем в тяхната общност, който да предложат за решаване.

Смятам, че писането на проекти и планирането на бюджети, както и управлението на средствата, е също една крачка към

повишаване самочувствието на една жена да започне да търси самата тя изява в обществената и политическата сфера. Благодаря за вниманието.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря ви. Ще преминем направо към следващата тема, както е обявена в програмата. Необходим ли е Закон за равните възможности. Искам да дам думата на господин Светослав Малинов, който е народен представител и е доказал ангажираността си с проблемите на равнопоставеността на жените.

СВЕТОСЛАВ МАЛИНОВ: Тези, които не ме познават в някои от предишните ми качества, искам да кажа, че преди да стана народен представител от Демократи за силна България аз бях и все още съм, надявам се, че ще остана, преподавател по политическа теория в Софийския университет. Главен редактор съм на теоретичното списание за политика и култура "Разум". Използвам момента да спомена това списание, защото на края ще направя едно предложение, което е свързано с него.

Ще бъда свършено кратък, тъй като в момента моето присъствие тук и уважението, с което бях включен да направя изложение, се дължи не точно на мен, а най-вероятно на госпожа Екатерина Михайлова, която беше един от вносителите на Закона за равните възможности на жените и мъжете в предишното Народно събрание.

Въпросът е чисто риторичен за мен и политическата сила, която представлявам. Закон за равните възможности е нужен. Този законопроект два пъти е внасян. Опитите от миналото Народно събрание показват, че е върнат без сериозни възражения. Поради какви причини, в дълбочина могат да кажат само тези, които носят

отговорност за законодателната дейност на 39-тото Народно събрание. Отново ще повторя, че сериозни възражения не е имало.

Изготвянето на този закон е започнало още по време на правителството на Иван Костов. Това е едно много далеч отиващо във времето усилие. Изготвен е с участието на неправителствените организации, което е най-естественото в един такъв толкова специфичен закон и материя. Беше споменато, че в момента има Закон срещу дискриминацията, който би трябвало да се занимава с всичко това, за което говорим днес. Изцяло споделям мнението, че не е това мястото и начинът, по който трябва да се разглежда нашата тематика и проблеми днес. Най-малкото защото става въпрос за създаване на обща структура към Министерският съвет, където всичко е на едно място. Ние изпробвахме компетентността на самия премиер дали знае за какво става въпрос. Разбира се, ние тестваме не само него, но и неговия екип. Оказа се, че не може да се каже какви са финансите, що се отнася до въпросите за равните възможности на жените и мъжете и специфичната дискриминация на жените. Не само неговият екип не би могъл да каже какви са финансите, но никой не може да каже, защото става въпрос за обща структура, а оттам и за общо финансиране. Най-малко това е достатъчно, за да се помисли по посока на отделен закон. Да не говорим за изключително тежките и сериозни аргументи, които бяха изложени.

Да говоря пред такава аудитория за нуждата, за смисъла от такава законодателна инициатива, е въпрос на лош тон. Няма никакъв смисъл, тъй като вие сте хората, благодарение на които част от политиците достигнаха до нуждата от тази тема. Какво мога да кажа по този въпрос. Ще кажа, че Демократи за силна България като политическа сила в парламента, поемаме ангажимент да внесем и в

този парламент Закон за равните възможности на жените и мъжете. Ще се радваме, ако сътрудничите относно актуализирането и поправката на така или иначе изготвения текст. Вече ви казах, че този законопроект два пъти е връщан от 39-тото Народно събрание. Ако компетентни хора като вас го проверят, ще го намерите за не толкова актуален и остарял. Приканваме ви към партньорство. Гарантираме ви, че ще направим всичко възможно, за да достигне този законопроект до пленарна зала. Според мен при добре упражнен натиск няма да има и никакви основания да не достигне до пленарна зала. Убеден съм, че ще бъде невъзможно да се изтъкнат аргументи срещу него. Мисля, че ни предстои едно общо усилие, което може да се доведе докрай. Казвайки, че ние от Демократи за силна България предлагаме и поемаме този ангажимент, аз съм убеден, че няма да останем сами, било поради вътрешна убеденост или поради нежеланието на политически сили да бъдат против в една чисто позитивна инициатива. Убеден съм, че ще бъдем подкрепени от повече политически сили и парламентарни групи. Искам да отправя това предложение официално.

Преди да завърша искам да изразя, мисля че е редно, едно свое притеснение. Говори се за феминизиране на определени професии и социални сфери. Мисля, че темите, които обсъждаме днес, са тотално феминизирани като интерес и участие.

Искам да направя следното предложение. Би трябвало, не бих казал с насилие, но с хитрост, ако трябва с коварство, да бъдат вкарвани хора и от другия пол на такива срещи, за да могат да чуват за първи път определени теми. Самият аз по такъв начин навлязох в темата. По някакъв не много доброволен начин успях на ранна възраст да чуя за тази тема. Разбира се, всеки от нас има своите

убеждения и предразсъдъци. Не става въпрос за преобръщане на съзнанието и превръщане на един млад човек от консерватор във феминист. Това не е възможно и здравословно. Става въпрос за осъзнаване, че съществува проблем, и този проблем не трябва да бъде разглеждан шеговито, остроумно и да бъде окарикатуряван, за да може един човек, особено таргет групите, които могат много лесно да бъдат идентифицирани, като ще имат социална или политическа значимост, по-скоро да навлязат в тематиката през парадния вход. Да навлязат в сериозната аргументация, за да може по-нататък това начало да даде някакъв плод. Никога не се знае и не може да се планира, но това няма да навреди. Това е предложението, което искам да направя. Свързано е с моята убеденост и притесненост за тази затворена общност.

Принадлежа към политическа сила, която дълго време изпитва удоволствието от вътрешно общуване. Много лесно и приятно е да се общува със съмишленици. Това може да продължи до безкрайност. В един момент трябва да се стигне до извода, че трябва да се направи едно усилие за излизане навън. Тогава започва втората вълна или вторият етап от развитието на една организация и тема от такъв ранг за публична дискусия.

В качеството ми на главен редактор на списание "Разум" искам да ви предложа да предоставите част от вашите доклади, изложения или част от дебата, за който споменахте, за феминизма да излезе на страниците на списанието, което със сигурност достига до много повече хора. Най-вече достига до по-различна аудитория от тази, до която се докосват читателите на вашите изключителни издания, които циркулират в една затворена общност. Дори когато се предоставят свободно, са изцяло в контекста на това, което повече или

по-малко нарекохме феминизъм. Това са моите две предложения.

Едното предложение е като представител на парламентарна група, сътрудничество и ангажимент за внасяне на Закон за равните възможности.

Второто предложение, което правя, е като главен редактор на едно теоретично списание. Подайте вашите текстове, за да влязат изненадващо в оборот през един друг печатен орган, който позволява и по-сериозни и дълги текстове.

Накрая, искам да добавя от себе си, тъй като Демократи за силна България е нова партия, ние проведохме една тежка кампания. Едно от нещата, които често си казвахме при анализите на изборите, е, че в нашата кампания много по-ентузиазирани, по-отговорно и по-упорито участваха жените. Не мога да го обясня, но може да се направи извод, че, когато става въпрос за нови смислени начинания, жените са много по-всеотдайни. Не смея да направя такъв извод, но това е нещо, което особено важи за моята кампания в Бургас. Досега не мога да си отговоря на въпроса, защо се получава така, че когато трябва да се направи нещо ново, донякъде и рисково, където няма гаранции за възвращаемост в политиката, жените се оказват безкористни и застават на водещи позиции. Без да искат поне засега нищо в замяна, така, както повелява традицията на политиката в нашия регион. Благодаря за вниманието. Надявам се, че бях полезен.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Благодаря на господин Малинов. В материалите, които са подготвени за кръглата маса, има едни предложения за обсъждане, които са включени благодарение на инициативата на Българския център за джендър изследвания. Ще дам възможност на Теодора Цановска да ги представи и коментира.

ТЕОДОРА ЦАНОВСКА: Нашата организация е независима

неправителствена организация, която е регистрирана в обществена полза. Една от основните цели върху, които работим от самото създаване, е именно постигането на пълно равенство на половете във всички сфери на обществения, политическия, икономическия и културния живот на страната. Организацията ни е създател и инициатор за създаването на Закона за закрила срещу домашното насилие. Наши експерти са участвали при изработване на други закони като Закона за борба с трафика на хора, Закона за защита срещу дискриминацията. Участвали сме и в групата, която изработи проектозакона за равните възможности на мъжете и жените.

На вашето внимание днес съвсем накратко ще предложа възможните промени в законодателството, които нашата организация счита, че могат да се направят.

На първо място, относно Конституцията считаме, че в основните начала на Конституцията, а оттам и в останалото законодателство, е налице една празнота относно провъзгласяване на принципа за равенство между мъжете и жените. Тази празнота представлява и нарушение на поетите от страната международни задължения, по-специално по отношение на Пакта за граждански и политически права, Пакта за икономически и социални права, както и редица други международни документи.

Ние считаме, че с оглед осигуряване на реално фактическо равенство и равенство по същество непосредствено след провъзгласяване на равните права на мъжете и жените в Конституцията следва да бъде предвиден и текст, който да регламентира приемането на временни специални мерки, които да насърчават утвърждаването и постигането на фактическо равенство между мъжете и жените. Това може да бъде прогласено и като един

по-общ принцип не само във връзка с равнопоставеността на мъжете и жените, но и по принцип. По този начин конституционният принцип ще обхване и други области на обществения живот, а не само сферите на действие на Закона за защита срещу дискриминацията.

С оглед преодоляване на разбирането за стереотипните роли на мъжете и жените в обществото и най-вече по отношение на грижата за семейството и отглеждането на децата следва да се предвиди защита и насърчаване не само на майчинството така, както е записано към настоящият момент в Конституцията, но и на родителството по принцип. Този въпрос също беше засегнат. Би било добре да залегне и осигуряването на баланс между професионалния и личния живот на мъжете и жените. Предвиждането на тези принципи в Конституцията ще повлияе за приемане на законодателство, политики и конкретни мерки, свързани с равнопоставеността на половете в областта на семейството и грижата за децата. Това ще доведе до приемане на насърчителни мерки по отношение на мъжете, тъй като това е необходимо за постигане на равенство.

Следващата препоръка, която правим за промени в Конституцията в областта на равнопоставеността, е да се издигне в конституционен принцип и гаранция за равенството на мъжете и жените при ползване на техните репродуктивни права по време на целия жизнен цикъл. В това отношение гаранциите, които в момента Конституцията и Законът за здравето постановяват, не са достатъчни. Ние считаме, че могат да се направят промени в предвиждането на ясни гаранции за правото на всеки гражданин на Република България да се възползва от най-висок възможен стандарт на неговото физическо и психическо здраве.

Същото се отнася и за гарантирането на минимална работна

заплата. Размерът на минималната работна заплата да осигури адекватен жизнен стандарт на работещите и техните семейства. Може да се помисли и за включване на различни гаранции за правото на гражданите да се възползват от основни техни социални права, като правото на вода.

Правим предложения в сферата на националния механизъм за равните възможности на мъжете и жените. Към настоящият момент считаме, че в България такъв национален механизъм за равни възможности на мъжете и жените не е създаден. Сформираната Комисия за защита срещу дискриминация има определени функции по Закона за защита срещу дискриминацията, които формално включват и политика за прокарване на равни възможности, но до каква степен комисията ще успее на национално ниво да обхване и развие тази политика, все още не е ясно. Комисията е независим орган, който може да бъде само част от един национален механизъм. До момента в България няма механизъм за равни възможности, както това е установено в много европейски държави и в държави от нашия регион. Консултативният съвет за равнопоставеност на мъжете и жените, който е към Министерският съвет и съществува от началото на 2005 г., на практика представлява само един консултативен орган, който може да бъде част от националния механизъм за равни възможности.

Според нас следва да се предвиди създаване на органи за равнопоставеност на половете и на местно ниво. Това беше коментирано от някои от участниците на днешната среща.

Относно Закона за равните възможности на двата пола считаме, че такъв закон е необходим. Мисля, че всички, които днес присъстваме тук, ще се обединим около тази идея. Какво ще

гарантира приемането на един отделен Закон за равните възможности? На първо място, ще бъде изграден механизъм за равни възможности на мъжете и жените на национално ниво, ще се провежда политиката на джендър меийнстриминг, ще се осигури и статистика на базата на пола, както ще се провежда и джендър бюджетиране. Съображенията за приемане на подобен закон, основани както на универсалните, така и на европейските стандарти, са били нееднократно изтъквани от женските неправителствени организации от 2000 г. насам. Необходимо е да се прибавят и трудностите от прилагането на Закона за защита срещу дискриминацията към случаите на дискриминация, основани на пол, и неефективността на закона за ограничаване и премахване на такъв тип дискриминация.

Това са накратко нашите виждания и бележки към съществуващата законова база. Изразяваме готовност за съдействие, ако се стигне до започване на работа по инкорпориране на тези идеи. Благодаря ви.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Искам да направя едно уточнение, че става въпрос за Националния съвет за равнопоставеност на жените и мъжете към Министерския съвет, който е консултативен орган. Започваме с дискусиата.

АНЕЛИ ЧОБАНОВА: Понастоящем съм член на Комисията за защита от дискриминацията. Успоредно с това съм и председател на Женска либерална мрежа – Русе. Това е неправителствена организация, която се занимава с проблемите на реализацията на жените както в политиката, така и в обществения живот.

На първо място, искам да взема отношение по въпросите, които бяха поставени по Закона за защита от дискриминация и

Комисията за защита от дискриминация. Ще си позволя да реплекирам последната изказала се колежка, която ми направи впечатление, че прояви или показва недоразумение или неразбиране за функциите на Комисията за защита от дискриминация. Счита се за орган за развитие на политика. Ние не сме орган за развиване на политики. По-скоро ние сме орган, който съблюдава и контролира равното третиране. В нашите функции се включват и проблемите за дискриминация по полов признак. За жалост трябва да отбележа, че към настоящият момент въпреки 40-те постъпили при нас жалби и сигнали, с които можем да бъдем сезирани по закон, само една от тях третира неравенството по полов признак. Тук е мястото да призова към по-голяма активност неправителствения сектор, тъй като това е единият начин да бъде сезирана Комисията за защита от дискриминация чрез сигнал, подаден от неправителствена организация или синдикална организация. Другият начин е чрез жалба от индивидуално засегнатото лице. Убедена съм като жена и като председател на неправителствена организация, третираща проблемите на жените, че такива проблеми съществуват. Тези проблеми съществуват не отсега. За съжаление така, както забеляза един от малкото мъжки представители сред нас днес, колежата от 40-тото Народно събрание, обикновено говорим за тези проблеми на точно определени форуми, които са силно феминизирани, и достигаме до един и същи параграф 22, като констатираме, че на практика ние жените сме наистина притежаваме много полезни качества, но нямаме изяви във висшите политически нива там, където се вземат пряко решенията. На практика, там би могъл да се мултиплицира опитът на жените.

Ще се позволя да направя една препоръка. Считаю, че тук се

опира и до известен психологически факт, който произтича от биологията на двата пола. Така или иначе моето наблюдение е, че мъжете обикновено се ориентират и имат интерес към форуми и нива, които са по-видими. Самите мъже могат да бъдат поставени на показ, да развиват своите интереси в областта на бизнеса и голямата политика. Именно там е полето на тяхната изява. Жената, освен всичко останало, може да развива и едното, и другото. Не отричам възможностите на жените да бъдат политици. Напротив, ние сме много добри политици. Ако трябва да насочим своето внимание и усилие, следва да ги насочим точно към висшите политически, партийни и бизнес нива. Там, където те са заети от мъжете. Да убедим мъжете, че ние не сме по-малко способни от тях. Трябва да ни поставят на избираемите места, а не само да попълваме лисите и да бъдем бройка в някоя статистика. Ние правим статистиката. Да, колко жени участват в 39-тото Народно събрание. Чудесно, участват 26 на сто, но колко жени бяха на постове и места, където да можеха в самото Народно събрание да повлияят на политиката му? Само шест жени бяха председатели на комисии. От 20 комисии само шест са крайно недостатъчни. В изпълнителната власт положението беше плачевно.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Разбира се, че илюстративно винаги могат да се намерят плюсове и минуси.

АНЕЛИ ЧОБАНОВА: Искам да напомня, че Комисията за защита от дискриминация е един независим държавен орган, който не е към Министерският съвет. Тук искам да поправа една грешка.

Единственото, което искам да видя занапред, е един много активен лобизъм, за което от много време съм радетел и самата аз съм се превърнала в лобист. Благодаря ви.

ВЕСЕЛКА МАРИНОВА: Главен експерт съм в Икономическия и социалния съвет. Това е една относително нова институция. Искам да благодаря на госпожа Кметова, че в последното издание на Центъра за изследвания и политики за жените раздел “Институционални механизми и ролята на гражданското общество” започва с Икономическия и социалния съвет. Благодаря за нашето добро сътрудничество и взаимодействие на този етап.

Считам, че обаче, че това не е достатъчно и в гражданския парламент на България, тъй като е граждански парламент, създаден изцяло по европейския закон, има място и за женските организации. Те са представени в трета група на Съвета, в който членуват 12 неправителствени организации. Няма да разказвам подробно за закона, с който е създаден Съветът.

В първата група са включени работодателите. Втората група е на синдикатите. Третата група е на широкия неправителствен сектор.

Документи за участие за членове на Съвета са подали само две женски организации. Едната е структура на КНСБ. Това е “Обществен женски парламент 21 век” и Демократичен съюз на жените. Ако в съответната група са подали документи повече от една организации, те се договарят помежду си как се представляват. Само по принципа на пълния консенсус излъчват кой да бъде член на Съвета. Това може да стане на ротационен принцип.

Съветът започна своята активна дейност на 10 декември 2003 г. Сега ще честваме две години. Изработихме девет становища, по които Съветът се самосезира, по изключително важни икономически и социални проблеми на българското общество като здравеопазване, демографско развитие, туризъм, проблемите на текстила и облеклото.

Всичко, което се спомена днес тук, се говори в един тесен кръг между определени женски организации. Защо платформа на всички тези идеи да не стане гражданският парламент на България, където проблемите на жените и равнопоставеността на половете да бъдат поставени на една обществена дискусия чрез Съвета и чрез приемане на становище, с което Съветът да се самосезира? Това се позволява от закона. Оставям инициативата във ваши ръце с тези две организации, които са представени в съвета. Госпожа Янка Такева представлява едната организация. Другата организация се представлява от доцент Маргарита Атанасова. Може да се приеме становище за създаване на временна комисия или чрез Комисията по социална политика, синдикати и работодатели както и цялото гражданско общество да разсъждаваме по тази глобална и болезнена тема на българското общество за равнопоставеност на половете. Ще получите разбиране от страна на нашия председател доцент Лалко Дулевски, който ви приветства за днешния форум. Той е в чужбина на конгрес на Международната асоциация на икономическите и социални съвети, на който сме член. В председателският съвет е и доктор Константин Тренчев, представители на работодателите и третия сектор. Считам, че гражданският парламент на България ще приеме да разгледа тази тема, както и да я представи широко на цялата българска общественост чрез приемането и в българския парламент, в цялата държавна власт и в президентската институция.

Очаквам всички вас и да разглеждаме този проблем в рамките на Съвета.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Искам да направя една забележка от позицията си на човек, който се занимава със сравнителна политология. Историята на защитата на равнопоставеността на жените

стои не в това, че женските организации инициират, а че жените в различни структури инициират. Искам да се обърна към вас, защото вие сте човекът, който трябва да инициира подобни неща. По някакъв начин да мобилизирате всички жени, които са представени в работодателски и профсъюзни организации.

От тази гледна точка искам да приема всяко едно от изказванията в дебата не само като покана, но и като предложение. Приемете, че и вие сте активна страна, а не само човек, който ще отговаря на искания.

ИРИНА МУЛЕШКОВА: Добър ден, в момента съм член на Комисията за защита от дискриминация и член на постоянния панел по равнопоставеност на половете.

Искам да направя една забележка. Прозвуча, че противопоставяме Закона за защита срещу дискриминацията на Закона за равните възможности. Считам, че има място и за двата закона. Няма никакво значение, че едната част от проблемите са в единия или другия закон. Те могат да се синхронизират. На работното място най-откритата и най-често срещаната дискриминация е на основания на няколко признака – малцинства, жени и възраст. Те присъстват там, а понякога трите признака са комбинирани. Участвала съм в работната група, която се създаде от Министерството на труда и социалната политика и включваше и неправителствени организации, в изработването на проекта на закона за равните възможности. Идеята на проекта беше не формално равенство, а именно равни възможности. Колеги, ако си спомняте, там имаше цяла глава за т.нар. мерки, с които да се преодоляват стереотипите.

Мисля, че един съвременен Закон за равните възможности трябва да бъде разработен от тази гледна точка, а именно, да се

създават равни възможности, а не формално прокламиране на принципи.

Искам да ви представя още един член на комисията, госпожа Зора Генчева, за съжаление мъжката ни част, която е по-малка от женската и която е ръководната, не присъства. Комисията има едно правомощие, върху което искам да акцентирам. Ние може да даваме задължителни предписания, включително и когато вие считате, че административни актове, индивидуални, общи или нормативни, накърняват равнопоставеността. Вие може да ни сезирате и ние да излезем със задължително предписание. Ако съответният орган не го изпълни, може да бъде глобен. Ние сме силов орган и не се занимаваме с политика. Необходимо е да има орган, който да се занимава с политика. Благодаря ви.

ТАТЯНА КМЕТОВА: Мисля, че в мен има много въпроси, които бих искала да обсъдя с вас и за които няма да имаме време. По принцип смятахме, че тази кръгла маса трябва да продължи цял ден, но всички сме изключително заети и очевидно нямаме толкова време, което да посветим на такъв дебат. Надявам се, че след шест или осем месеца, ще има президентски избори, защо да чакаме 2015 година. Може би някоя партия ще бъде достатъчно смела да издигне жена кандидат за президент. Тогава може би пред нас ще застане големият въпрос дали подкрепяме тази жена, защото е жена, или подкрепяме тази жена, защото подкрепяме политически възгледи.

За избора на тази тема донякъде ме провокира и журналистката Евгения Атанасова, която по време на предизборната кампания за частични избори за кмет на София, където се състезава госпожа Дончева от Коалиция за България, в един дебат каза: “Нито една феминистка организация не подкрепи Татяна Дончева като жена

за кметския пост”.

Мисля, че пред женските организации, независимо дали са феминистки или не, винаги ще стои този въпрос. Подкрепят ли жената? В нейната програма няма нищо за жените. Ние подкрепяме ли само бройки и пол или подкрепяме политика за жените? В този смисъл мисля, че господин Малинов, не зная каква титла трябва да му измислим, защото почетен член няма да изрази всичко, което изпитваме към него в този момент, този стоицизъм е наистина забележителен, освен стоицизъм направи няколко предложения. Това е протегнатата ръка, на която ние ще се отзовем. Казвам за този стоицизъм на шега, и няма никаква ирония в това, вероятно действително много млад сте бил въввлечен с коварство и любов в темата. Вероятно коварството и любовта трябва да бъде донякъде мотото, с което ще работим с политиците. Дори на тази кръгла маса е много трудно да се спазва балансът между половете, когато се говори на тема за баланс между половете. Винаги това се възприема като женски въпрос. След като се възприема като женски въпрос, жените трябва да го решават сами. Поради тази причина изведнъж, когато изпратим сто покани, а пристигнат петдесет жени, очевидно идват тези, които са заинтересовани. Останалите 50 мъже, поради някаква причина не са заинтересовани или смятат, че жените трябва да решат този въпрос сами.

Смятам, че в това има много голяма доза истина, защото не трябва да забравяме, че Законът за равните възможности е една тема, която непрекъснато избягваме. Не трябва да забравяме факта, че една жена, която претендира да е лидер на женска партия, заяви от трибуната на парламента, че българските жени нямат нужда от такъв закон, защото ако се приеме, ще означава, че пред целия свят трябва

да покажем, че в България има дискриминация по пол. Може да се върнем към стенограмите на предишното Народно събрание.

В този смисъл мисля, че обучението на жените в политиката е не по-малко важно, отколкото обучението на мъжете.

Смятам, че ние също правим политика. Необходимо е да имаме ясно съзнание за това, независимо дали сме в парламента или извън него. Самият факт, че се опитваме да дадем определена формулировка на работата си, тя е политическа. Тя е политическа и много сериозно политическа, защото госпожа Чобанова каза, че само 40 сигнала има комисията, но през цялата 2004 г. само нашата организация е разпространила над 2000 копия от този закон. Фактът, че все още много жени и мъже не знаят, че съществува и че могат с него да защитят свои права, не е само работа на неправителствения сектор. Това трябва да бъде работа и на институциите. Изведнъж се оказва, че неправителственият сектор трябва да извърши една огромна информационна, образователна, обучаваща, насърчителна, поставете още петнадесет определения, работа, при положение, че този сектор изобщо не се подпомага от държавата. Този сектор живее от това, че чужди донори са достатъчно благосклонни да обърнат внимание на този въпрос в страната.

Искам да кажа, че тук имаме няколко много сериозни въпроса.

Първо, правим политика. Правейки политика, ако се прави от нас жените, защото всички смятат, че това е женски въпрос, тези, които сме в институциите и извън тях, трябва да работим заедно. Не трябва жените в институциите да смятат, че фактът, че са в тези институции е тяхна лична заслуга и няма нищо общо с техния пол и по всякакъв начин да се стараят да избегнат поставянето на какъвто и да било женски

въпрос. Упрекът не е към вас. Говоря по принцип. Не случайно в САЩ съществува терминът “фемократи”. Това са жените, които насърчават влизането на други жени в институциите, които се занимават много активно с менторство и се опитват не само да проправят път, но да проправят достатъчно широк път, по който да преминат много други жени след тях. Ако това не става, ще трябва да очакваме отново някоя определена мъжка мрежа изведнъж да си спре погледа върху вас и да каже, че тук има една много подходяща жена, която да бъде включена в листата или в дадена структура. Обикновено, за съжаление, това е начинът, по който жените влизат в политиката у нас или попадат на длъжности в изпълнителната власт.

Мъжките мрежи никъде не са преодоленни. Въпросът е не можем ли да създадем женски мрежи? Не, за да вземем властта на мъжете, въпросът е да можем да се подкрепяме. Действително нещата, с които се занимаваме се омаловажават.

На края искам да завърша със следния пример, който е от вчера. Госпожа Янка Такева, след като 2000 учителки гладуваха, изведнъж каза: “Ние ще заведем дело по Закона срещу дискриминацията срещу министър-председателя, защото нашите заплати не се увеличават, тъй като 86 на сто от работещите в сектора са жени”. Това е политически акт. Лично аз съм против гладната стачка. Мисля, че това не е начинът, по който върху този проблем може да се обърне внимание.

Смятам, че този политически акт е изключително закъснял, защото всички неправителствени организации през последните десет години непрекъснато говорят, че има феминизирани сектори. В момента, в който се феминизират, моментално в тях спадат заплатите и спират инвестициите. Образованието, за съжаление, не може да се

измъкне от дупката, в която е вкарано, именно защото там работят много жени. Когато трябваше да се реформира българската армия, съжалявам, че давам такива примери, но в сравнението се виждат резултатите, се направиха множество програми, с които офицерите да бъдат обучени, пренасочени, да им се дадат кредити и т.н. Когато се заговори за закриване на училища, няма една дума от държавата, която да каже, ние ще превърнем уволнените учителки във възпитателки или нещо друго и ще им осигурим поминък. От миналата година има един подобен проект на Министерството на труда и социалната политика, не зная какъв е неговият ефект. Подкрепям госпожа Михайлова, която каза че у нас няма институционален механизъм. Не трябва да се заблуждаваме, че една комисия създадена по антидискриминационния закон или един национален съвет, който е създаден към Министерския съвет и има изключително консултативни функции да дава становища по актове на Министерския съвет, могат да правят цялостната политика. Това са органи, които няма как да направят тази политика. Те не се срещат, дори в общественото пространство. Да не говорим, че няма как да си комуникират. Единият е консултативен орган на Министерския съвет, а другият е независима комисия, която се отчита пред парламента. Нямаме национален механизъм.

Искам да ви кажа, че с промяната на Устройствения правилник на Министерството на труда и социалната политика, когато се разкри нова дирекция, на практика престана да съществува секторът за равните възможности на жените и мъжете. Отново отиваме към философията, за която споменах в началото, че жените са малцинство сред много други малцинства. Поради тази причина няма нужда да се прави специална политика за тях. Нямаме

институционален механизъм. Нямаме бюджетни средства, с които тази политика да бъде проведена. В Националния план, който беше приет в петък, е записано, че дейностите се изпълняват от бюджетните средства на ресорните министерства. Ако едно министерство реши, че ще е благосклонно да постави човек, който да отговаря по равнопоставеността, ще му осигури заплата, но ако не иска, няма да осигури заплата. Няма никакви санкции. Госпожа Михайлова и господин Малинов попитаха министър-председателя, който отговори това, което му беше написано от съветниците и няма нищо общо с действителността. Вероятно трябва да се лобира пред всички народни представители непрекъснато да продължават да задават този въпрос, за да разберем до къде ще се стигне. Най-фаталното нещо е, че нямаме никакви инструменти за контрол. Никой не контролира този Национален съвет. През тази година се е събрал два пъти. Може би отново ще бъде събран през 2006 г. Не зная кой контролира антидискриминационната комисия. Тази комисия трябва да се контролира от парламента. Факт е, че парламентът година и половина закъсня да конституира тази комисия. Факт е, че се чакаха още шест месеца, за да се даде сграда на тази комисия. Тези неща са изключително важни и трябва да продължим да ги коментираме.

Необходимо е да имаме Закон за равнопоставеността. Мисля, че по този въпрос нямаше никакво противопоставяне. Ако така е прозвучало може би в дебата, не сме били много ясни. Законът за равнопоставеността на половете трябва да реши три проблема: насърчителни мерки за по-слабо представения пол; създаване на институционален механизъм; осигуряване на съответните бюджетни средства и система за контрол и наблюдение на напредъка. В противен случай ние ще продължаваме да се събираме в затворени

женски групи, но ще си говорим едно и също безкрай.

Благодаря на всички за присъствието.

РУМЯНА КОЛАРОВА: Искам да ви благодаря на всички за участието в днешната кръгла маса и на госпожа Татяна Кметова. Разчитаме да продължи започналата традиция. Сигурни сме, че тя ще изпълни част от ангажиментите, които бяха поети. Ще отговори на част от поканите, които бяха отправени.

Благодаря за участието.

Кръглата маса завърши в 13,50 часа.

СТЕНОГРАФ:

/П.Георгиева/